

MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Cleopatra MIHĂILESCU • Tudora PIȚILĂ

ISTORIE

clasa a IV-a • semestrul I

CAESAR
AVGVSTVS

Acest manual este proprietatea Ministerului Educației Naționale și Cercetării Științifice.

Manualul a fost aprobat prin Ordinul ministrului educației naționale și cercetării științifice nr. 5472/12.10.2016, în urma evaluării, și este realizat în conformitate cu **Programa școlară aprobată prin OMEN 5003/02.12.2014**, pentru disciplina **ISTORIE, clasa a IV-a**.

Manualul este distribuit elevilor în mod gratuit, atât în format tipărit, cât și în format digital.

Inspectoratul Școlar

Școala / Colegiul / Liceul

ACEST MANUAL A FOST FOLOSIT:

Anul	Numele elevului	Clasa	Anul școlar	Aspectul manualului*			
				format tipărit		format digital	
				la primire	la predare	la primire	la predare
1							
2							
3							
4							

*Pentru precizarea aspectului manualului se va folosi unul dintre următorii termeni: **nou, bun, îngrijit, neîngrijit, deteriorat**.

- Cadrele didactice vor verifica dacă informațiile înscrise în tabelul de mai sus sunt corecte.
- Elevii nu vor face niciun fel de însemnări pe manual.

Numărul de telefon european de
asistență pentru copii:

116.111

Siguranța copiilor pe Internet

031.80.80.000
www.helpline.sigur.info

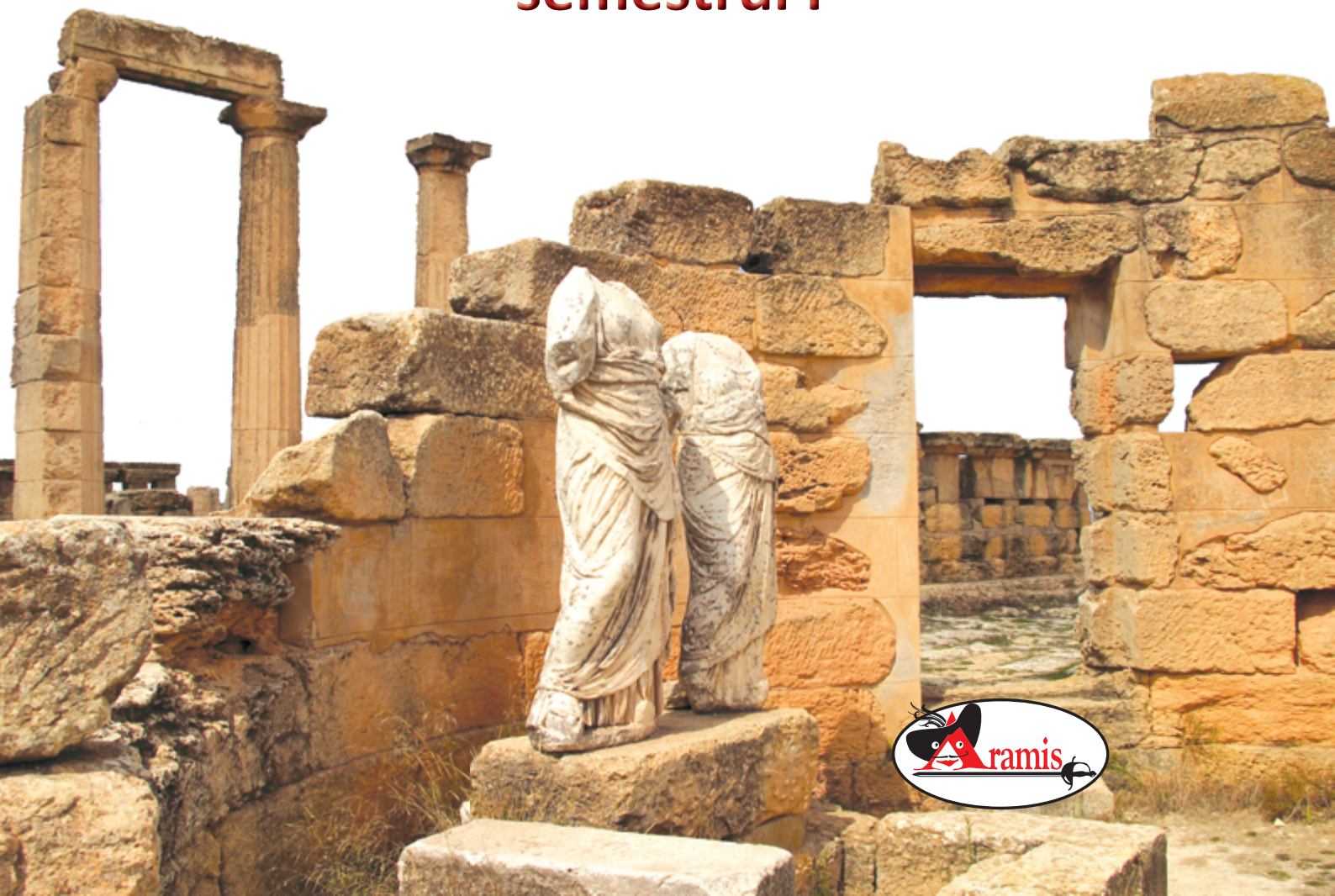
MINISTERUL EDUCAȚIEI NAȚIONALE
ȘI CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE

Cleopatra MIHĂILESCU • Tudora PIȚILĂ

ISTORIE

clasa a IV-a

semestrul I

Referenți: Prof. gr. I Steluța Vlad, Școala Gimnazială „Ion Heliade Rădulescu”, București
Prof. învă. primar gr. I Camelia Coman, Școala Gimnazială „Vasile Alecsandri”, București

Redactare: Corina Gâdiuță, Celina Iordache
Ilustrații: Victoria Argint, Shutterstock.com
DTP: Cristina Dumitrescu
Corectură: Gabriela Ilincioiu
Culegere: Georgeta Haralambie

ISBN general: 978-606-706-482-7
Vol. 1: 978-606-706-483-4

Copyright © 2016 Aramis Print s.r.l. toate drepturile rezervate

Aramis Print s.r.l. • Redacția și sediul social:
B-dul Metalurgiei nr. 46-56, cod 041833,
sector 4, București, O.P. 82 – C.P. 38,
tel.: 021.461.08.10/14/15; fax: 021.461.08.09/19.
e-mail: office@edituraaramis.ro; office@megapress.ro
Departamentul desfacere: tel.: 021.461.08.08/12/13/16;
fax: 021.461.08.09/19; e-mail: desfacere@edituraaramis.ro

Tipărit la MEGApress

Deșteaptă-te, române!

de Andrei Mureșanu

Deșteaptă-te, române, din somnul cel de moarte,
În care te-adânciră barbarii de tirani!
Acum ori niciodată, croiește-ți altă soarte,
La care să se-nchine și cruzii tăi dușmani!

Acum ori niciodată să dăm dovezi la lume
Că-n aste mâni mai curge un sânge de roman,
Și că-n a noastre piepturi păstrăm cu fală-un nume
Triumfător în lupte, un nume de Traian!

.....
Priviți, mărețe umbre, Mihai, Ștefan, Corvine,
Româna națiune, ai voștri strănepoți,
Cu brațele armate, cu focul vostru-n vine,
„Viață-n libertate ori moarte!” strigă toți.

.....
Preoți, cu crucea-n frunte! căci oastea e creștină,
Deviza-i libertate și scopul ei preasfânt.
Murim mai bine-n luptă, cu glorie deplină,
Decât să fim sclavi iarăși în vechiul nost'pământ!

UNITATEA DE ÎNVĂȚARE TITLUL LECȚIILOR	NR. PAG.	COMPETENȚE GENERALE ȘI SPECIFICE	ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE PROPUSE
Unitatea 1 – Trecutul și prezentul din jurul nostru Lecția 1 – Ce este istoria? Lecția 2 – Timpul istoric și mediul geografic Lecția 3 – Familia Lecția 4 – Comunitatea locală și națională. Comunități ale minorităților pe teritoriul României Lecția 5 – Copilăria de ieri și de azi Lecția 6 – Popoare de ieri și de azi Lecția 7 – Cunoașterea lumii prin călători	5 6 8 10 14 18 20 24	1. Localizarea în timp și în spațiu a evenimentelor istorice studiate 1.1. a, b, c, d, e 1.2. b, d, e 1.3. a, b, c, d, e 2. Explorarea surselor relevante pentru a înțelege fapte și evenimente din trecut și din prezent 2.1. b, c, d 2.3. c, d, e, f, g 3. Utilizarea termenilor istorici în diferite situații de comunicare 3.1. a, b, d 3.2. d, f, i, n 4. Formarea imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți 4.1. a	Alcătuirea unei axe a timpului pe care să se reprezinte evenimente din viața personală și a familiei; alcătuirea arborelui genealogic al familiei; alcătuirea unui jurnal al clasei despre evenimente din cadrul comunității; prezentarea unor albume cu fotografii din istoria familiei sau a comunității; citirea și discutarea biografiilor unor personalități istorice; observarea a diferite surse care oferă informații din prezent și din trecut (muzee, case memoriale, biblioteci); citirea și comentarea unor imagini; descrierea unor fotografii ilustrând locuri, clădiri, preocupări ale oamenilor; prezentarea stilului de viață al oamenilor din diferite perioade de timp; analiza unor imagini care prezintă același loc în diferite perioade de timp; realizarea unor albume sau postere despre locuri cunoscute; realizarea unor expoziții de desene/colaje care arată felul în care au evoluat uneltele, armele, vestimentația oamenilor, arhitectura locuințelor; lectura unor texte istorice cu creionul în mână; deducerea sensului unui termen istoric prin raportare la textul citit sau la mesajul audiat; realizarea unor organizatori grafici care susțin înțelegerea informațiilor din texte/surse istorice; completarea unor texte lacunare; alcătuirea și rezolvarea de rebusuri pe teme istorice; prezentarea unei personalități istorice/a unui eveniment istoric; completarea unor jurnale de învățare după participarea la sărbători locale tradiționale sau după vizitarea unor muzee și case memoriale; formularea de întrebări și răspunsuri referitoare la evenimente din trecut, persoane și locuri cu semnificație istorică.
Recapitulare Evaluare	28 32		
Unitatea 2 – Epoci istorice. Evenimente, personalități, locuri istorice Lecția 1 – Grecii – prima civilizație a Europei Lecția 2 – Dacii și romanii. Întemeierea poporului roman Lecția 3 – Întemeietorii statelor medievale românești. Gelu, Dragoș, Basarab Lecția 4 – Figuri legendare ale Țării Românești. Mircea cel Bătrân Lecția 5 – Vlad Țepeș Lecția 6 – Mihai Viteazul	33 34 38 42 46 50 52	1. Localizarea în timp și în spațiu a evenimentelor istorice studiate 1.1. e, f, h, i, j 1.2. a, b, c, d 1.3. b, e 2. Explorarea surselor relevante pentru a înțelege fapte și evenimente din trecut și din prezent 2.1. a, b, c 2.2. a, b, c, d, f 2.3. c, d, f, g 3. Utilizarea termenilor istorici în diferite situații de comunicare 3.1. d 3.2. c, d, f, i, k, n 4. Formarea imaginii pozitive despre sine și despre ceilalți 4.1. b, h 4.2. c 4.3. f	Citirea și discutarea biografiilor unor personalități istorice; precizarea evenimentelor dintr-un text, folosind expresii precum: la început/mai întâi/prima dată, apoi/după aceea, la urmă în final/în același timp etc.; participarea la jocuri de rol/dramatizări ale unor povestiri și legende istorice cunoscute; vizionarea și discutarea unor secvențe din filme istorice; alcătuirea de axe cronologice privind succesiunea unor evenimente istorice; observarea hărților digitale și a simulărilor confruntărilor armate, folosind TIC; localizarea pe harta fizică a României a unor locuri de importanță istorică; familiarizarea cu simbolistica fundamentală din mediul cartografic; descrierea unor fotografii ilustrând locuri, clădiri, preocupări ale oamenilor; studierea unor izvoare istorice scrise în care sunt menționate date, perioade de timp și nume de locuri; valorificarea informațiilor dobândite prin vizite la muzee, case memoriale etc.; căutarea de surse de informare despre o temă istorică dată; observarea a diferite surse care oferă informații din prezent și din trecut (muzee, case memoriale, biblioteci); citirea și comentarea unor imagini; realizarea de portofolii pe teme istorice; discuții despre faptele petrecute în trecutul apropiat/depărtat; exerciții de prezentare a unui eveniment istoric; redactarea unor compuneri în care să fie exprimată atitudinea față de anumite evenimente; prezentarea stilului de viață al oamenilor din diferite perioade de timp; analiza unor imagini care prezintă același loc în diferite perioade de timp; realizarea unor albume sau postere despre locuri cunoscute; realizarea unor expoziții de desene/colaje care arată felul în care au evoluat uneltele, armele, vestimentația oamenilor, arhitectura locuințelor; realizarea unor organizatori grafici care susțin înțelegerea informațiilor din texte/surse istorice; completarea unor texte lacunare; alcătuirea și rezolvarea de rebusuri pe teme istorice; prezentarea unei personalități istorice/a unui eveniment istoric; dramatizarea unor lecturi istorice cunoscute; completarea unor jurnale de învățare după participarea la sărbători locale tradiționale sau după vizitarea unor muzee și case memoriale; citirea unor lecturi istorice și povestirea faptelor istorice prezentate; realizarea unui cvintet pornind de la un termen cheie/numele unei personalități istorice/numele unui eveniment istoric; selectarea asemănărilor și deosebirilor între evenimente, personalități; realizarea unei mape a clasei „Știați că?”.
Recapitulare Jocuri didactice recapitulative Evaluare	56 59 61		
Dictionar Lecturi suplimentare recomandate	63 64		

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

Ce vom descoperi împreună?

- Ce este istoria?
- Cum se măsoară timpul în istorie?
- Ce este familia?
- Ce sunt comunitatea locală și comunitatea națională?
Ce reprezintă comunitățile minorităților?
- Cum era copilăria în trecut și cum este astăzi?
- Cum a fost cunoscută lumea prin călători?

Ce vom fi capabili să facem?

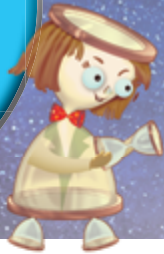
- să definim istoria ca știință;
- să numim și să clasificăm dovezile istorice;
- să explicăm importanța studierii istoriei;
- să plasăm un eveniment istoric în epoca (secolul, mileniul) căreia îi aparține;
- să ordonăm evenimente din viața proprie;
- să întocmim *Jurnalul clasei*;
- să explicăm rolul familiei și al trecutului acesteia pentru viața proprie;
- să alcătuim un arbore genealogic;
- să explicăm cum s-au format și au evoluat comunitățile;
- să adunăm materiale ce ar putea deveni dovezi istorice;
- să localizăm pe hartă locuri unde s-au petrecut evenimente istorice;
- să raportăm evenimentele la condițiile în care s-au petrecut;
- să caracterizăm personaje istorice pe baza dovezilor ce ilustrează faptele acestora.

Ce termeni istorici vom reține?

dovadă istorică, arheolog, eră istorică, dată istorică, comunitate, minoritate

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

ȘTIM!

- Dintotdeauna, oamenii au dorit să cunoască trecutul familiei lor, al neamului din care fac parte.
- Ei au căutat informații, indicii lăsate de înaintași, pe care le-au interpretat și le-au făcut cunoscute semenilor.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce studiază istoria, ca știință?
- Cum se numesc oamenii care studiază istoria?
- Care sunt indiciile ce transmit informații despre trecut?

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Istoria este cea dintâi carte a unei nații. Într-însa ea își vede trecutul, prezentul și viitorul.”

Nicolae Bălcescu, istoric

1. CE ESTE ISTORIA?

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Săpături arheologice

Fig. 2 – Muzeul Național de Istorie a României, București

Fig. 3 – Arheolog în laborator

Fig. 4 – Obiecte cu valoare istorică

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

- Precizează activitățile prezentate în figurile 1 și 3.
- Numește locul unde se regăsesc obiectele din figura 4.

CITIM ȘI REȚINEM

Ce este istoria?

Istoria este știința care studiază evoluția societății omenеști de la origini până în prezent.

Istoria ne arată cum au trăit oamenii din toate timpurile, cum și-au făurit unelte, arme, adăposturi. Tot ea ne povestește despre ocupațiile oamenilor, despre cum s-au organizat aceștia, despre faptele cele mai importante care s-au petrecut și despre cei mai de seamă conducători. Oamenii care studiază și scriu despre toate acestea se numesc **istorici**.

Cum se studiază istoria?

Reconstituirea istoriei se realizează cu ajutorul **dovezilor** sau **izvoarelor istorice**. Izvoarele istorice pot fi **scrise**, în această categorie intrând documentele, hărțile, inscripțiile (fig. 5), monedele (fig. 6), și **nescrise**, printre care se numără armele, podoabele și obiectele din diverse materiale (fig. 7).

Descoperirea izvoarelor istorice se face de către **arheologi**, care, în urma săpăturilor arheologice și a analizelor de laborator (fig. 1 și 3), furnizează informații importante istoricilor. Multe dintre aceste descoperiri se păstrează în muzee, în biblioteci și în arhive (fig. 2 și 4).

Fig. 5 – Inscripții

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

„Istoria este adevărata povestire și înfățișare a întâmplărilor neamului omenesc. Ea este rezultatul vârstei și al experienței. Se poate numi glasul semințiilor ce au fost și icoana vremii trecute [...]. Studiul istoriei a fost în toate timpurile ocupația de predilecție a oamenilor gânditori.“

Mihail Kogălniceanu – *Introducție în studiul istoriei*

APLICĂM

1. Numește dovezi istorice pe care le-ai observat:
 - într-un muzeu;
 - într-un castel.Grupează-le în dovezi scrise și nescrise.
2. Explică importanța studierii istoriei, pornind de la enunțul dat.
„Istoria iaste dascălul tuturor lucrurilor, că ea nu numai cu cuvinte, ci și cu pilde adeverează cele ce învață.“

Samuil Micu, istoric

ACTIVITATE ÎN ECHIPĂ

- Realizați în clasă o mică expoziție de monede și bancnote ieșite din uz.
- Notați, pe un bilețel așezat sub fiecare exponat, anii în care a fost utilizat.

PORTOFOLIUL

- Colectează ilustrate și pliante ale unor muzee de istorie, care înfățișează diferite izvoare istorice.

AM ÎNVĂȚAT!

- Istoria este știința care studiază trecutul omenirii.
- Istoricii reconstituie istoria pe baza dovezilor istorice, scrise și nescrise.

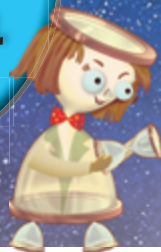
Fig. 6 – Monede

Fig. 7 – Vase de ceramică

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

ȘTIM!

- Timpul se măsoară în secunde, minute, ore, zile, luni, ani, secole, milenii.
- Aspectul scoarței Pământului (forme de relief, vegetație, animale, ape ș.a.) se numește *mediu înconjurător*.

VREM SĂ ȘTIM!

- Cum se măsoară timpul în istorie?
- În ce mod influențează mediul geografic viața oamenilor?

EXPOZIȚIE

- Realizați, în grup, o expoziție cu imagini care arată felul în care au evoluat instrumentele de măsurat timpul.

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Viața unui neam este adeseori hotărâtă [...] de către aria geografică pe care a trebuit să se dezvolte.”

Nicolae Iorga, istoric

2. TIMPUL ISTORIC ȘI MEDIUL GEOGRAFIC

ALBUM ISTORIC

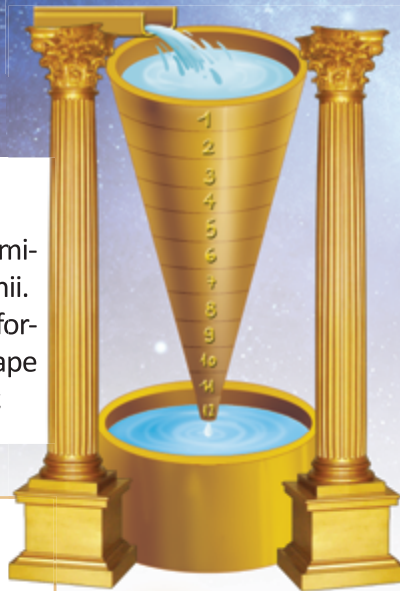

Fig. 1 – Ceas cu apă

Fig. 2 – Clepsidră

Fig. 3 – Lumânare gradată

Fig. 4 – Ceas mecanic

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

Priviți *figurile 1-4*, în care este prezentată o scurtă „istorie” a măsurării timpului.

- Discutați despre modul de utilizare a fiecărui obiect și despre precizia acestora.
- Selectați, din enciclopedii tipărite sau online, alte informații despre măsurarea timpului.

CITIM ȘI REȚINEM

Când...? Unde...?

Pentru a putea să studiem trecutul, este necesar să cunoaștem două repere importante: **timpul** când s-a petrecut un eveniment și **locul** unde s-a desfășurat.

Momentul în care s-a desfășurat un eveniment în istorie poartă numele de **dată istorică**, iar succesiunea evenimentelor istorice, așezate în ordinea în care s-au petrecut, se numește **cronologie**.

Localizarea evenimentelor istorice se realizează cu ajutorul hărților.

☉ Ceas solar, mijloc de măsurare a timpului în funcție de poziția Soarelui

În istorie, timpul a fost împărțit în două mari perioade (numite **ere**), luându-se ca eveniment de referință anul nașterii lui Iisus Hristos: era de dinainte de Hristos (î.Hr.) și era de după Hristos (d.Hr.) – (fig. 7).

Omului i-au trebuit milioane de ani de evoluție pentru a ajunge la limita dintre cele două ere. În epoca străveche, oamenii au trăit organizați în cete, ginți sau triburi, hrănindu-se cu ceea ce le oferea natura și adăpostindu-se în peșteri și păduri. Prin descoperirea focului, omul a reușit să-și confecționeze unelte și arme din bronz, apoi din fier, și și-a ridicat primele adăposturi.

Mediul geografic și viața omului

Viața oamenilor a fost și este influențată de mediul geografic și climatic în care trăiesc. Ei au fost nevoiți să se adapteze în permanență condițiilor naturale, iar ocupațiile și gospodăriile lor sunt diferite în funcție de relief, climă, surse de apă (fig. 5-6).

Fig. 5 – Locuință în zona polară

Fig. 6 – Oierit

APLICĂM

1. Precizează secolul și mileniul în care se încadrează anii: 872 î.Hr.; 59 d.Hr.; 1715 d.Hr.; 251 î.Hr.; 845 d.Hr.; 2002 d.Hr.

2. Notează, în caiet, anul în care te-ai născut.

- Precizează secolul și mileniul căruia îi aparții.
- Stabilește, pe o axă a timpului, data ta de naștere.

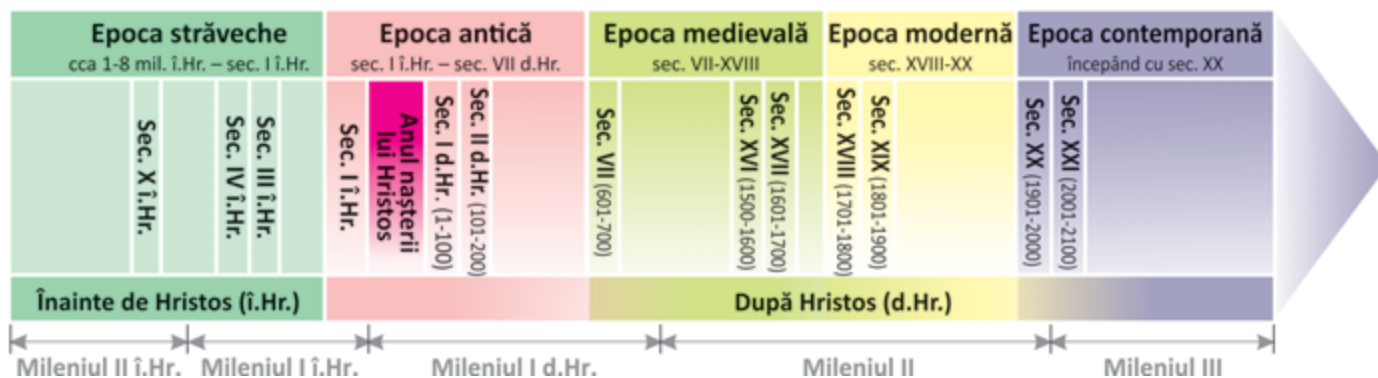

Fig. 7 – Axa timpului

ACTIVITATE ÎN ECHIPĂ

- Întocmiți un *Jurnal al clasei* în care să notați, în ordine cronologică, cele mai importante evenimente din viața colectivului vostru.
- Realizați fotografii sugestive ale fiecărui eveniment și adunați diplome care să completeze informațiile notate.

AM ÎNVĂȚAT!

- Un eveniment istoric se desfășoară la un moment dat și într-un spațiu geografic.
- Timpul istoric se măsoară în ere, epoci.
- Între viața omului și mediul geografic unde trăiește există o strânsă legătură.

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

ȘTIM!

- Familia este primul grup din care facem parte.
- Din familie fac parte bunicii, părinții și copiii.
- În familie avem interese și preocupări comune, bazate pe înțelegere, ajutor și iubire.

VREM SĂ ȘTIM!

- Care sunt evenimentele importante din viața unei familii?
- Ce documente atestă aceste evenimente?

DESPRE FAMILIE...

Art. 1. Familia are la bază căsătoria liber consimțită între soți.

Art. 2. Relațiile de familie se bazează pe prietenie și afecțiune reciprocă între membrii ei, care sunt datori să-și acorde unul altuia sprijin moral și material.

Codul familiei

3. FAMILIA

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Familie

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

1. Observă imaginea din *fig. 1*.

- Câte generații sunt ilustrate?
- Câți membri are fiecare generație?
- Ce relații se stabilesc între membrii unei familii? De ce?

CITIM ȘI REȚINEM

Ce este familia?

Familia reprezintă un grup care are la bază legături de căsătorie și de sânge între persoanele care o alcătuiesc.

Această formă de organizare a fost atestată istoric din cele mai vechi timpuri. Orice familie are o locuință, o gospodărie (*fig. 2*) în care se desfășoară multe dintre activitățile sale zilnice, evenimentele importante, sărbătorile.

La ce evenimente se reunește familia?

Dintre evenimentele importante din viața unei familii amintim: nașterea, botezul, căsătoria, decesul, efectuarea studiilor, schimbarea domiciliului. Aceste evenimente sunt consemnate în diverse acte, cum ar fi: certificatele de naștere (*fig. 3*) și de căsătorie, diplomele (*fig. 4*), titlurile de proprietate (*fig. 5*) ș.a.

Fig. 2 – Gospodărie – case, anexe

Persoanele vârstnice dintr-o familie sunt cele care oferă informații și le povestesc urmașilor despre cele mai importante evenimente din viața înaintașilor.

Multe dintre aceste evenimente rămân ca dovezi ale existenței familiei. Ele sunt transmise urmașilor sub formă de fotografii, scrisori, jurnale, note, acte, memorii.

Cei mai tineri au datoria de a păstra documentele și amintirile de familie. Ei vor spori moștenirea generațiilor următoare prin alte fapte frumoase.

APLICĂM

1. Numește documentul pe care îl consideri cel mai important pentru familia ta.
Motivează alegerea făcută.
2. Fixează, pe o axă a timpului asemănătoare celei date, cele mai importante evenimente petrecute în familia ta, în ultimul deceniu.
Stabilește, pe aceeași axă a timpului, data ta de naștere.

- Prezintă evenimentele în fața clasei, în ordine cronologică, folosind termenii:

mai întâi; apoi; în același timp; pe urmă; în final.

3. Dă exemple de realizări din activitatea ta școlară, care pot deveni, în timp, documente.
4. Ordonează cronologic evenimentele ilustrate, petrecute și în viața ta.

Fig. 3 – Certificat de naștere

Fig. 4 – Diplomă de studii

Fig. 5 – Titlu de proprietate

ȘTIAI CĂ...

...familia este unul dintre elementele permanente de-a lungul istoriei, încă din cele mai vechi timpuri?
...legătura cea mai puternică era, încă din preistorie, între părinți și copii?

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Sunt născut la Iași, la anul 1817, luna septembrie în șase. Tatăl meu a fost vornicul Ilie Kogălniceanu; muma mea a fost soția sa, Catinca, născută Stavilă, familie românească din Basarabia; de pe tată și de pe mună, din moși strămoși, mă fălesc dară că sunt român moldovean...”

Mihail Kogălniceanu, om politic

- Ce informații furnizează textul?
- Care este cea mai importantă trăsură de familie, după autor?
- Ce sentimente are autorul față de familia sa?

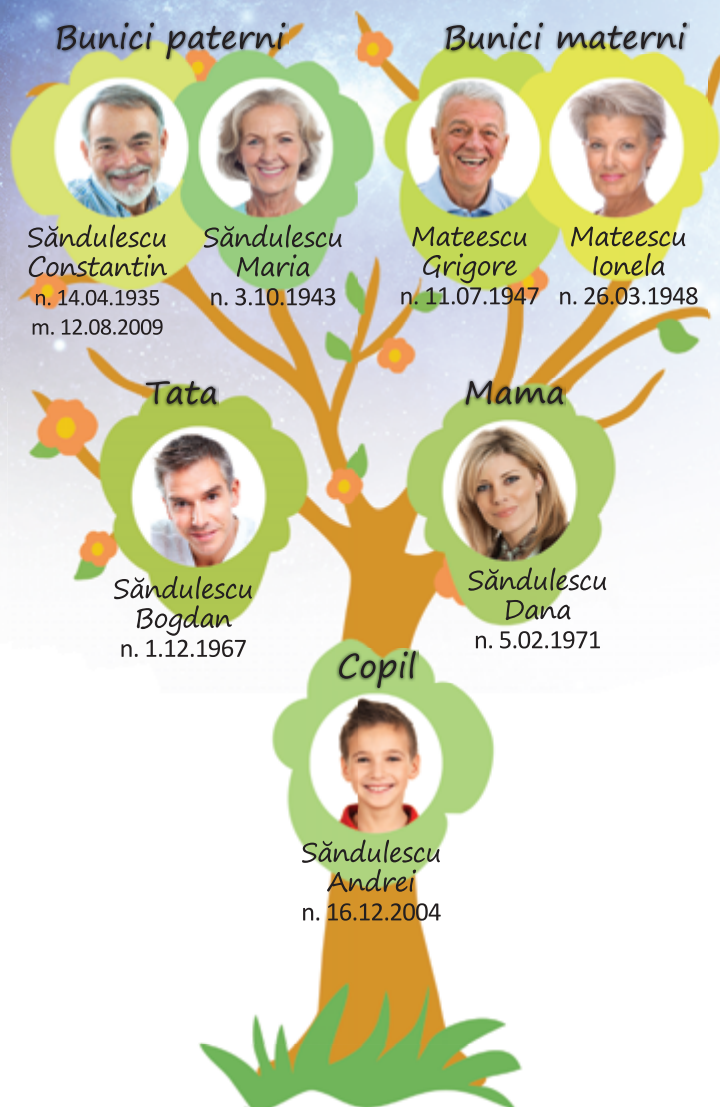

Fig. 6 – Familie de la începutul sec. XX

- Informează-te de la cel mai vârstnic membru al familiei tale despre înaintașii acestuia.
- Notează apoi, pe o fișă, numele lor, locul și data nașterii, profesia, un eveniment istoric la care au participat.

ARBORELE FAMILIEI

- Observă arborele genealogic al familiei lui Andrei.

- Întocmește și tu arborele familiei tale.
- Expune-l în fața clasei, prezentând fiecare membru al familiei.

JURNALUL FAMILIEI

- Realizează un jurnal în care să notezi evenimentele importante la care participă familia ta (dată, loc, însemnătate).
- Însoțește însemnările cu dovezi care să ateste evenimentele:
 - copii după documente;
 - invitații;
 - fotografii.

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

- Citește fragmentul.

„Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții, și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa.“

Ion Creangă – *Amintiri din copilărie*

Fig. 7 – Casa memorială „Ion Creangă”, din Humulești

Fig. 8 – Interior din casa copilăriei lui Creangă

- Despre ce își amintește scriitorul?
- Ce simte acesta când se gândeste la familie?
- Cum descrie autorul familia și casa părintească?

ACTIVITATE ÎN ECHIPĂ

- Organizați o expoziție de obiecte vechi care aparțin familiilor voastre.
- Prezentați obiectele, precizând vechimea, proveniența și utilitatea acestora.

PORTOFOLIU

- Selectează, din lectura particulară, fragmente de text în care sunt înfățișate evenimente și întâmplări din viața de familie.

AM ÎNVĂȚAT!

- Familia este cel mai important grup din care facem parte, bazat pe relații de rudenie.
- Istoria unei familii este consemnată prin diferite documente.

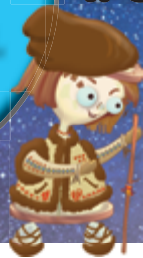
JOC DE ROL

- Imaginează-ți că ești reporter și realizezi un reportaj despre un eveniment la care ai participat împreună cu familia.
- Relatează întâmplările și formulează o părere personală despre însemnătatea evenimentului.

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

4. COMUNITATEA LOCALĂ ȘI NAȚIONALĂ. COMUNITĂȚI ALE MINORITĂȚILOR PE TERITORIUL ROMÂNIEI

ȘTIM!

- Tot ceea ce înconjoară casa în care locuim alcătuiește orizontul local. Acesta are anumite caracteristici.
- Între membrii unei comunități se dezvoltă relații de prietenie, de ajutor reciproc.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce înseamnă o comunitate?
- Ce este comunitatea națională?
- Ce numim minorități?
- Cum se scrie istoria unei comunități?
- Care e importanța comunității pentru viața unui individ?

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Omul totdeauna, înainte de neam, și-a iubit familia, înainte de lume, și-a iubit neamul și partea de pământ, fie mare, fie mică, în care părinții săi au trăit și s-au îngropat, în care el s-a născut, a petrecut dulcii ani ai copilăriei [...], a simțit cea dintâi bucurie și cea dintâi durere.”

Mihail Kogălniceanu, om politic

- Care e importanța cunoașterii trecutului familiei și al comunității din care faci parte?

ALBUM ISTORIC

Fig. 1

Fig. 3

Fig. 2

Fig. 4

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

Privește imaginile.

- Numește tipul de așezare unde se întâlnesc construcțiile din figurile 1 și 2.
- Compară construcțiile și precizează asemănări și deosebiri între cele două clădiri.
- Discutați despre modul în care își petrec timpul liber oamenii de la sat și cei de la oraș (fig. 3-4).

CITIM ȘI REȚINEM

Ce este o comunitate?

Grupul de oameni care are interese, credințe și norme de viață comune formează o **comunitate**.

Toți cei care trăiesc într-o localitate, stabilind între ei relații de prietenie, de ajutor reciproc și de colaborare, alcătuiesc o **comunitate locală**.

Toate comunitățile care se regăsesc pe teritoriul unei țări constituie **comunitatea națională**.

Ce numim minorități?

Pe teritoriul țării noastre, populația majoritară este formată din români. Alături de aceștia trăiesc, în bună înțelegere, grupuri mai mici sau mai mari de oameni de aceeași etnie, care vorbesc altă limbă decât cea națională și care au obiceiuri și tradiții proprii. Aceste grupuri formează **minoritățile**. Printre acestea se numără: **maghiarii, germanii, sârbii, ucrainenii, turcii, tătarii, rromii** ș.a.

În unele zone ale țării, comunitățile minorităților sunt numeroase și majoritare, ca urmare a unui context istoric (de exemplu, germanii sau sașii în sudul Transilvaniei, și maghiarii, în estul și centrul Transilvaniei) (fig. 6-7).

Cum s-au format și au evoluat comunitățile?

Asemenea unei familii, orice comunitate are o istorie a sa. Trecutul acesteia face parte din istoria țării.

Apariția și dezvoltarea unei așezări umane sunt influențate de factori geografici (relief, climă, ape, sol ș.a.) și factori istorici (drumuri comerciale, legături cu alte comunități, expunerea față de năvăliri ș.a.).

Oamenii și-au construit locuințe, au clădit biserici, școli, iar ocupațiile lor (fig. 5) au fost adaptate în funcție de factorii naturali.

La sate s-au menținut neschimbate și s-au transmis obiceiuri și tradiții din vechime (fig. 8).

Unele așezări au cunoscut o dezvoltare rapidă, evoluând în orașe. Aici, oamenii au construit clădiri impunătoare, căi de comunicație moderne și și-au adaptat ocupațiile la noile condiții.

Cum se scrie istoria unei comunități?

Uneori, din rândul membrilor comunității s-au remarcat personalități care au contribuit la progresul localității și al țării.

Unele dintre acestea au scris despre întemeierea, evoluția, originea denumirii localității, despre modul în care s-a dezvoltat aceasta, despre oamenii locului și faptele lor. O astfel de lucrare poartă numele de monografie.

Informații importante legate de trecutul și evoluția unei localități sunt păstrate în muzeele, bisericile sau mănăstirile, monumentele istorice și casele memoriale din localitatea respectivă.

APLICĂM

1. Adunați fotografii, ilustrate, pliante care înfățișează localitatea unde trăiți.

- Realizați un album al localității, ordonând cronologic imaginile.
- Notați sub fiecare imagine:
 - denumirea locului surprins;
 - anul fotografiei;
 - evenimentele care au marcat acel loc;
 - comentarii personale.
- Expuneți albumul în clasă sau în holul școlii.

Fig. 5 – Ocupație rurală

Fig. 6 – Sat săsesc

Fig. 7 – Dans popular maghiar

Fig. 8 – Obicei de nuntă din Maramureș

APLICAȚIE PRACTICĂ

- Faceți o vizită la un muzeu, o casă memorială, un monument sau un loc cu importanță istorică din localitatea voastră.
- Observați obiectele expuse.
- Discutați despre perioada căreia îi aparțin și despre importanța lor pentru viața comunității voastre.

ACTIVITATE ÎN ECHIPĂ

- Întocmiți fișe cu tradiții și obiceiuri specifice zonei în care locuiți (fig. 11), întâlnite cu ocazia unor sărbători.
- Participați la o sărbătoare locală și completați un jurnal care să cuprindă informații despre:
 - denumirea sărbătorii;
 - data desfășurării;
 - semnificația sărbătorii;
 - obiceiuri practicate.
- Realizați fotografii sugestive care să completeze jurnalul.

Fig. 11 – Dansul caprei și al ursului (în Moldova)

2. Observă imaginile.

Fig. 9-10 – Calea Victoriei, din București, la începutul sec. XX și în prezent

- Descrie imaginile, referindu-te la:
 - aspectul clădirilor și al străzii;
 - destinația unor clădiri;
 - aspectul trecătorilor;
 - mijloacele de transport ș.a.

- Compară aspectele surprinse în cele două imagini, completând următoarea diagramă.

Calea Victoriei	
în trecut	în prezent
...	...

PROIECT: LOCALITATEA MEA

Activitate în echipă

3. Completează o fișă de observare a localității în care trăiești, asemănătoare celei date.

- Numele localității:
- Zona/Regiunea în care se află:
- Caracteristici ale zonei:
- Așezări omenești învecinate:
- Monumente istorice:
- Obiective (culturale, turistice, economice):
- Ocupațiile locuitorilor:
- Evenimente importante petrecute:

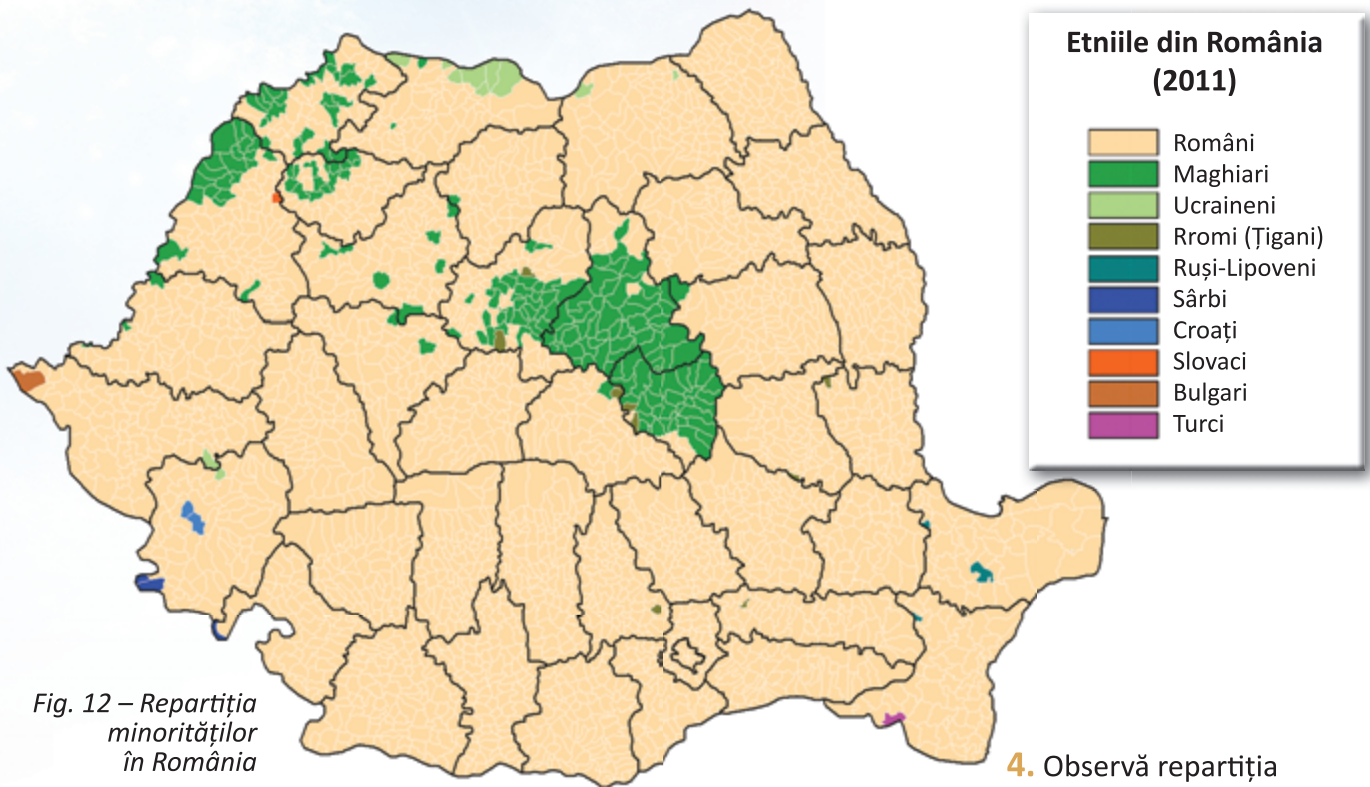

Fig. 12 – Repartiția minorităților în România

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

- Citește fragmentul.

„Dragu-mi era satul nostru cu Ozana cea frumos curgătoare și limpede ca cristalul, în care se oglindește cu măhnire Cetatea Neamțului de atâtea veacuri! Dragi-mi erau mama și tata, frații și surorile, și băieții satului, tovarășii mei din copilărie, cu cari, în zilele geroase de iarnă, mă desfătam pe gheață și la săniuș, iar vara, în zilele frumoase de sărbători, cântând și chiuind, cutreieram dumbrăvile și luncile umbroase [...]. Asemenea, dragi-mi erau șezătorile, clăcile și horile și toate petrecerile din sat, la care luam parte cu cea mai mare însuflețire!“

Ion Creangă – *Amintiri din copilărie*

- Despre ce evenimente din viața satului vorbește scriitorul?
- Ce elemente geografice caracterizează orizontul local al satului Humulești?
- Despre ce membri ai comunității își amintește autorul? De ce?

Fig. 13 – Cetatea Neamțului

4. Observă repartiția comunităților minorităților pe harta României.

- Numește zonele în care se află comunități ale: maghiarilor, sârbilor, turcilor, lipovenilor, ucrainenilor.

PORTOFOLIU

- Citește o legendă despre localitatea sau zona în care trăiești.
- Selectează, pe o fișă, cele mai importante date.
- Prezintă-le și colegilor tăi.

AM ÎNVĂȚAT!

- Comunitatea locală este parte componentă a comunității naționale.
- Comunitatea națională cuprinde și comunități ale minorităților.
- Viața comunității se bazează pe înțelegere, pe interese și preocupări comune, pe ajutor reciproc.

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

ȘTIM!

- Copilăria este o etapă a vieții omului, destinată jocului și învățării.
- De-a lungul timpului, rolul copilului, relațiile dintre el și membrii familiei din care face parte, precum și atitudinea acestora față de copil s-au schimbat.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce activități desfășurau copiii în trecut?
- Ce jucării existau în trecut?
- Ce drepturi și ce obligații au azi copiii?

AFLĂM DIN DOCUMENTE

Copilul are dreptul:

- la viață;
- la un nume, o cetățenie, o familie;
- la asistență medicală;
- de a fi protejat împotriva violenței fizice;
- de a se bucura de o viață decentă, îngrijire și instruire specială pentru persoanele cu nevoi speciale;
- la educație, pe baza egalității de șanse;
- de a fi protejat împotriva exploatarei și de a nu fi constrâns la o muncă dăunătoare sănătății sau dezvoltării.

Convenția cu privire la drepturile copilului

5. COPILĂRIA DE IERI ȘI DE AZI

ALBUM ISTORIC

Fig. 1

Fig. 2

Fig. 3

Fig. 4

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

Privește figurile 1-4.

- Numește etapa de viață a personajelor din imagini.
- Descrie activitățile desfășurate de copiii din imagini.
- Compară ocupațiile copiilor din trecut cu cele de azi.
Ce concluzie poți formula?

CITIM ȘI REȚINEM

Nașterea unui copil este un eveniment important în orice familie. Nou-născutul se află în primii ani de viață sub îngrijirea atentă a părinților. De la cei din jurul lui învață să vorbească, să gândească, să meargă, să iubească și să respecte, să se apere de primejdii.

Prin educație, copilul reușește să trăiască printre oameni. El datorează respect și dragoste atât familiei sale, cât și semenilor săi.

În trecut, viața copiilor (fig. 1-2) era diferită de cea a copiilor din zilele noastre; vremurile grele (războaie, boli, calamități, foamete) duceau deseori la decesul copiilor. Cei care supraviețuiau erau nevoiți să muncească alături de părinți la cules și semănat, creșterea animalelor, pescuit și vânatoare, diverse meșteșuguri. Ei luau parte la diferitele evenimente ale comunității din care făceau parte.

La orașe, copiii își ajutau părinții în ateliere, prăvălii, în transportul de mărfuri. Meseriile se transmiteau din generație în generație.

În marea lor majoritate, cei care erau știutori de carte proveneau din rândul familiilor bogate.

Dintotdeauna, părinții au confecționat jucării pentru copiii lor, folosind materialele pe care le aveau la îndemână: piei, lut, lemn ș.a. (fig. 5). Cu timpul au apărut ateliere în care se meștereau jucării, apoi au luat ființă fabrici.

În prezent, copiilor li se asigură șanse egale la educație. O parte a timpului și-o petrec în grădinițe, școli sau licee. Timpul liber și-l petrec jucându-se, practicând anumite sporturi (fig. 6), citind, vizionând filme sau navigând pe internet (fig. 4).

Fig. 5 – Jucării de lemn și de lut

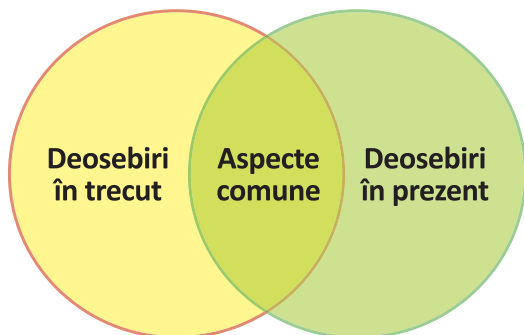
Fig. 6 – Activități sportive

APLICĂM

1. Notează, în *Jurnalul personal*, activitățile cotidiene și evenimentele importante la care participi.

2. Compară informațiile despre viața copiilor din trecut și cea de astăzi.

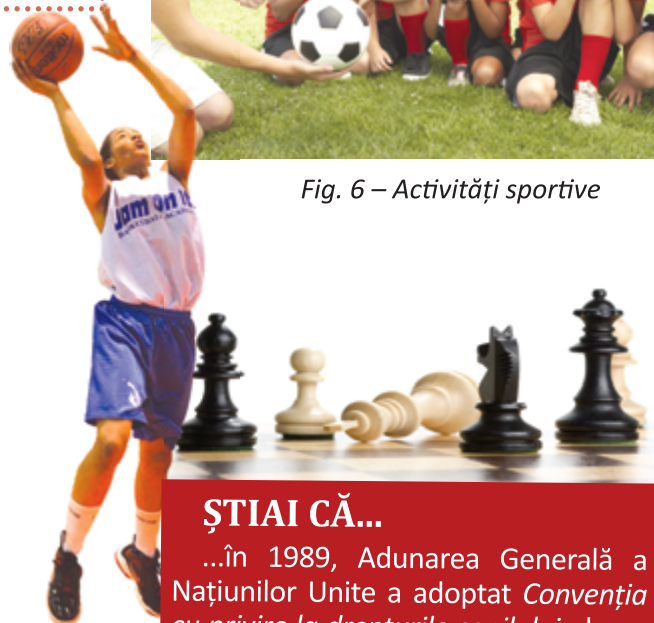
Completează diagrama.

3. Precizează importanța educației în viața copiilor.

4. Realizează o compunere despre modul în care îți petreci timpul liber.

5. Realizați, în perechi, o fișă în care să prezentați evoluția jucăriilor în ultimul secol.

ȘTIAI CĂ...

...în 1989, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a adoptat *Convenția cu privire la drepturile copilului*, document care cuprinde libertățile de care se bucură copiii în zilele noastre?

AM ÎNVĂȚAT!

- Azi, spre deosebire de trecut, viața copiilor s-a îmbunătățit, aceștia având drepturi reglementate de legi.
- Principalele activități ale copiilor sunt jocul și studiul.

PORTOFOLIU

- Selectează, pe o fișă, fragmente despre viața copiilor, ilustrate în volumul *Cuore – inimă de copil*, de Edmondo de Amicis.

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

ȘTIM!

• Din cele mai vechi timpuri, oamenii au trăit în grupuri mai mici, apoi tot mai mari, pentru a-și procura hrana și pentru a se apăra de dușmani.

VREM SĂ ȘTIM!

- Cum s-au format popoarele?
- Cum au evoluat acestea?
- Care sunt cele mai vechi popoare?
- Ce moștenire au lăsat omenirii vechile civilizații?
- Care este legătura dintre popoarele din trecut și cele de azi?

DESCOPERIM

1. Precizează numele popoarelor existente în Europa, în:
 - epoca antică și epoca medievală;
 - epoca contemporană.
2. Compară suprafața teritoriilor ocupate de populațiile vechi cu cea ocupată de popoarele de azi.
3. Notează, într-un tabel asemănător celui dat, următoarele informații:

Poziția geografică a teritoriului	Numele înaintașilor	Numele actual
Vestul Europei, teritoriul Franței (azi)	gali	francezi
...

6. POPOARE DE IERI ȘI DE AZI

LUCRĂM CU HARTA!

- Observă hărțile date.

Fig. 1 – Europa – popoare în Antichitate – popoare în Evul Mediu

Fig. 2 – Europa – popoare de azi

CITIM ȘI REȚINEM

În trecutul îndepărtat al omenirii, familia era modul de organizare a indivizilor. Mai multe familii stăpâneau același teritoriu, care le oferea hrana necesară și adăpost. Se forma astfel o comunitate care, în timp, nu numai că locuia împreună, dar și vorbea aceeași limbă, avea aceleași obiceiuri, credea în aceleași divinități. Astfel s-au format popoarele. Treptat, popoarele au căpătat formă proprie de organizare, au evoluat, lăsând urmașilor construcții, invenții, bunuri materiale și culturale. Unele dintre acestea au cucerit teritorii, supunând alte popoare, sau, dimpotrivă, au fost cucerite, adoptând limba și modul de viață al cuceritorilor.

Cele mai vechi popoare din Europa au fost **grecii**, o civilizație care a marcat istoria lumii, popor existent și astăzi, și **romanii**, civilizație care s-a extins asupra altor neamuri, din amestecul acestora rezultând popoare noi.

La limita dintre epoca antică și cea medievală, populații migratoare precum **slavii** s-au așezat pe teritoriile stăpânite de alte popoare, influențându-le existența sau întemeind ele însele un popor. La începutul epocii medievale se putea vorbi deja despre popoare a căror existență continuă și azi.

APLICĂM

1. Observă hărțile din figurile 1-2.

Precizează popoarele de origine:

- latină; • germanică; • slavă.

- Există astăzi, în Europa, popoare care nu sunt înrudite cu cele trei clase amintite?
Explică, folosind harta din fig. 3.

Fig. 3 – Migrația popoarelor de origine germanică, slavă sau asiatică în Europa (sec. III-XI d.Hr.)

Cetatea Apollonia, din Cirenaica (actuala Libie), construită de greci în secolul al VI-lea î.Hr.

Templul lui Zeus, din Atena, Grecia

Soldat spartan

ȘTIAI CĂ...

...cele mai vechi civilizații din lume sunt cele sumeriene și egiptene?

...primul popor format în Europa, în Evul Mediu, a fost cel francez?

CITIM ȘI REȚINEM

Fig. 4 – Vercingetorix – conducător al galilor

Galii sau **celții** stăpâneau teritoriile cuprinse între Sena, Loara și Rin. Practicau agricultura și meșteșugurile și credeau în mai mulți zei. Au fost cucerți de romani, însușindu-și treptat modul lor de viață. Odată cu stăpânirea francă, galii au devenit creștini, luând naștere treptat poporul **francez**.

În epoca medievală, Franța devine o mare putere a timpului, capitala sa, Paris, fiind și astăzi unul dintre cele mai frumoase orașe din lume. Cultura, arta, ideile politice au făcut ca poporul francez să aibă o contribuție importantă la istoria europeană.

Germanii au trăit în centrul Europei, pe teritorii cuprinse între râurile Rin și Elba. Se ocupau cu agricultura, creșterea animalelor și cu diferite meșteșuguri. Erau războinici de temut.

Inventarea tiparului în secolul al XV-lea de către germani a dus la răspândirea culturii și la dezvoltarea învățământului în întreaga Europă.

Influențe germane au pătruns și în Transilvania, prin colonizarea sașilor. Meșteșugari și negustori pricepuți, sașii au contribuit la dezvoltarea economică a ășezărilor ardelenene (fig. 6).

Printre obiceiurile germanilor din Transilvania se numără carnavalul cu măști din luna martie, la schimbarea anotimpului.

Slavii au venit din Asia și au ocupat teritoriile dintre râurile Elba și Volga (la vest și est) și Marea Baltică și Marea Neagră (la nord, respectiv sud). Erau crescători de animale și meșteri în modelarea lutului și împletirea nuielilor, apicultori și vânători.

De la slavi s-au păstrat obiceiuri, precum Caloianul, cuvinte din domeniul agricol (plug, sapă, coasă) și al organizării sociale (boier, rob, voievod). Unii slavi s-au așezat la sud de Dunăre, unde au năvălit **bulgarii**, întemeind un stat. De la aceștia a rămas obiceiul Mărțișorului.

Tot din grupa slavilor sudici fac parte și **sârbii**, populație care locuia pe țărmul Mării Adriatice. După cucerirea turcă, mulți sârbi s-au stabilit în Banat, unde au trăit în bună înțelegere cu românii.

Rușii, popor din ramura slavilor răsăriteni, au întemeiat un stat puternic, care a devenit în epoca modernă un mare imperiu, învecinându-se cu Moldova. Astfel, în ținuturile Deltei Dunării se regăsesc și azi ruși (lipoveni), ale căror obiceiuri populare sunt strâns legate de învățătura creștină.

Fig. 5 – Biserica rusă din București

Fig. 6 – Sibiu – oraș întemeiat de sași (panoramă)

Fig. 7 – Moschee din Constanța

Ungurii (maghiarii) s-au așezat în vestul Transilvaniei, în Câmpia Panonică, întemeind un stat în secolul al IX-lea. Se ocupau cu agricultura, meșteșugurile și creșterea animalelor.

Stabilirea maghiarilor în zona Transilvaniei în secolul al XI-lea a influențat mediul de viață, organizarea socială și politică a românilor, dar și pe cea religioasă (mulți convertindu-se la catolicism).

Turcii (otomanii) erau de origine asiatică. Ei s-au așezat în Asia Mică, formând un stat în secolul al XIV-lea. Se ocupau cu agricultura, creșterea animalelor și prelucrarea metalelor.

Fiind un popor războinic, turcii au cucerit multe teritorii din Balcani, pe care le-au transformat în pašalâcuri. Ei au influențat mai ales viața românilor din Dobrogea, sub aspectul portului, al muzicii și obiceiurilor, dar și al religiei (islamice) (fig. 7).

APLICĂM

1. Precizează numele unor comunități ale minorităților din zona în care trăiești.

- Cum are loc conviețuirea cu aceste comunități?
- Ce influențe reciproce ai observat?
- Ce sărbători celebrează aceștia?
- Care sunt obiceiurile pe care aceștia le practică în diferite perioade ale anului?

2. Plasează pe axa timpului evenimentele date.

52 î.Hr. – conflictul dintre gali și romani

602 d.Hr. – așezarea slavilor la sud de Dunăre

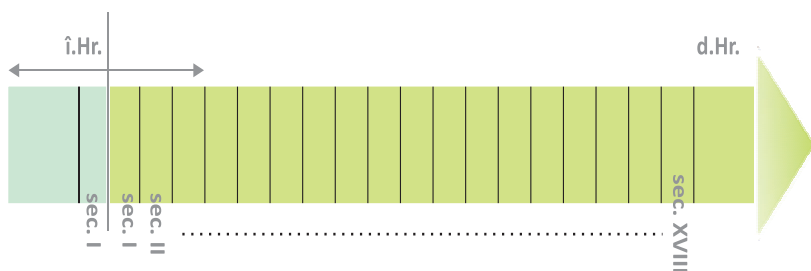
1301 d.Hr. – întemeierea Imperiului Otoman

sec. XII – colonizarea sașilor în Transilvania

sec. XVII – așezarea lipovenilor pe teritoriul românesc

842 d.Hr. – întocmirea primului document francez

sec. XI – cucerirea Transilvaniei de către unguri

ȘTIAI CĂ...

...rușii lipoveni s-au așezat în zona Deltei pentru că erau pescari pricepuți?

...galiilor le era interzisă scrierea prin credința religioasă?

...turcii aveau în vârful steagului un cap de lup din aur?

...coroana Ungariei, cea cu care Ștefan I a fost înscăunat rege, este singura coroană bizantină păstrată până astăzi?

AM ÎNVĂȚAT!

- Cele mai multe popoare ale Europei din zilele noastre s-au format în Evul Mediu.
- Teritoriul țării noastre s-a aflat la confluența civilizațiilor apusene și răsăritene, multe dintre acestea lăsându-și amprenta asupra modului de viață, a limbii vorbite și a obiceiurilor poporului nostru.

UNITATEA 1

TRECUTUL ȘI PREZENTUL DIN JURUL NOSTRU

7. CUNOAȘTEREA LUMII PRIN CĂLĂTORI

ALBUM ISTORIC

ȘTIM!

- Mult timp, oamenii nu au știut cât de vaste sunt suprafețele Terrei și nici că este o planetă rotundă.
- Aceste descoperiri le datorăm marilor exploratori și călători.

VREM SĂ ȘTIM!

- Care au fost marii călători și exploratori ai lumii?
- Unde au călătorit aceștia?
- Care a fost contribuția fiecăruia la progresul omenirii?

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

1. Numește mijloacele de transport folosite de-a lungul vremii, în explorări și călătorii.
2. Precizează asemănări și deosebiri între obiectele din figurile 1-3.
3. Observă succesiunea marilor expediții de explorare a Pământului.

Fig. 1 – Debarcarea lui Cristofor Columb în America

Fig. 2 – Nava Belgica

Fig. 3 – Caravela Victoria, a lui Magellan

Fig. 4 – Basorelief de pe Columna lui Traian

Fig. 5 – Marele Zid Chinezesc

Fig. 6 – Lansarea misiunii Apollo 11

sec. XIII	sec. XV	sec. XVI	sec. XVII	sec. XIX	sec. XX
• Călătoria lui Marco Polo în Asia 1271-1294	• Expediția lui Cristofor Columb 1492-1493	• Expediția lui Fernando Magellan în jurul lumii 1519-1522	• Călătoria spătarului Nicolae Milescu în China 1675-1678	• Călătoria lui Badea Cârțan la Roma 1896 • Expediția antarctică belgiană 1897-1899	• Prima călătorie în spațiul cosmic 1961 • Prima călătorie pe Lună 1969

LUCRĂM CU HARTA!

Fig. 7

- Observă harta din *fig. 7*.
- Identifică și descrie traseul fiecărei expediții.

Fig. 8 – Plecarea lui Marco Polo din Veneția, în 1271

CITIM ȘI REȚINEM

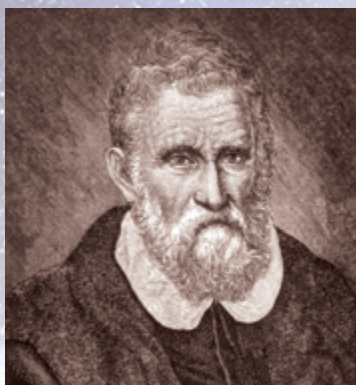
La începutul epocii medievale, oamenii credeau că lumea este alcătuită din Europa și Orient.

Pe măsură ce cunoștințele despre navigație au evoluat și dorința de a face comerț cu mărfuri deosebite a crescut, oamenii s-au aventurat pe întinderile oceanelor.

Unii dintre cei care au pornit în căutarea bogăției și a gloriei au făcut descoperiri impresionante, marcând definitiv istoria omenirii.

CITIM ȘI REȚINEM

Marco Polo

Marco Polo a fost un călător italian, un deschizător de drumuri. În 1271, însoțit de unchiul și de tatăl său, a pornit către Orient, ajungând în China și India.

A scris lucrarea *Cartea minunilor lumii*, care a devenit mai târziu un ajutor prețios pentru alți exploratori.

„S-a întâmplat ca Marco Polo să deprindă atât de bine obiceiurile tătarilor, și limba lor, și scrierea lor, și arta lor militară, încât era o adevărată uimire.“

Cartea minunilor lumii

Cristofor Columb a fost un italian care a întocmit un plan de a naviga spre vest, pe Oceanul Atlantic, în căutarea unei noi rute către Asia. Pentru a-l duce la îndeplinire, el a cerut sprijin regilor Spaniei. În 1492, Columb descoperă o insulă din America Latină, crezând că a ajuns în India. Acest moment este unul dintre cele mai importante din istoria omenirii.

„Columb povestește că, plutind către apus de la Cadix, a descoperit felurite insule, pe care le-a luat în stăpânire în numele domnitorilor noștri.“

Pietro Martire d'Anghiera – *Despre descoperirea Americii*

Cristofor Columb

Fernando Magellan

Fernando Magellan a fost primul navigator care a făcut înconjurul lumii, între anii 1519 și 1522, descoperind că Pământul e rotund.

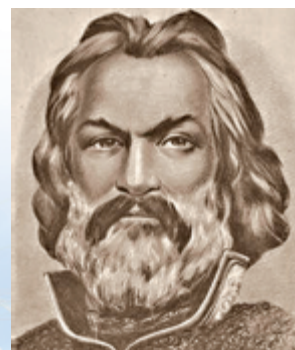
„Printre alte virtuți [...], Magellan era neclintit în marile schimbări ale soartei ca nimeni altul, cunoștea hărțile nautice și naviga.“

Antonio Pigafetta – *Jurnalul expediției lui Magellan*

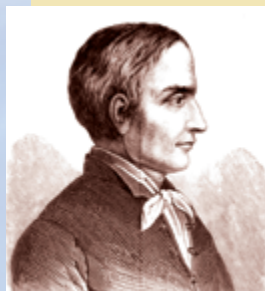
Diplomat, scriitor, istoric și geograf, **Nicolae Milescu** a călătorit în China (1675-1678).

„De la chinezi au învățat toate neamurile cum se lucrează mătasea, de la ei au deprins și arta de a naviga cu busola, precum și de a tipări cărți.“

N. Milescu – *Descoperirea Chinei*

Nicolae Milescu

Alexander Csoma de Kőrös a fost un filolog și exporator secui din Transilvania. În 1820 a pornit într-o expediție prin Asia, ajungând în India și Tibet. Este considerat părintele tibetologiei.

Alexander Csoma de Kőrös

Badea Gheorghe Cârțan

În anul 1896, **badea Gheorghe Cârțan**, originar din Cârțișoara, județul Sibiu, a călătorit la Roma pentru a vedea Columna lui Traian și alte mărturii ale originii latine a poporului român.

Emil Racoviță

Emil Racoviță a fost un biolog român, părintele biospeologiei, care a participat în 1911 la o expediție în Antarctica, realizând studii și descoperiri științifice.

La începutul secolului al XX-lea, americanii **Robert Peary** și **Frederick Cook** au fost primii exploratori care au ajuns la Polul Nord.

Robert Peary

Frederick Cook

În 1961, **Iuri Alexeevici Gagarin**, un cosmonaut rus, a fost primul om care a zburat în spațiul cosmic. Câțiva ani mai târziu, în 1969, americanii **Neil Armstrong**, **Michael Collins** și **Edwin Aldrin** au călătorit spre Lună în cadrul misiunii Apollo 11. Despre acest moment, Neil Armstrong a spus că a fost „un pas mic pentru om, un salt uriaș pentru omenire”.

Iuri Alexeevici Gagarin

Echipajul misiunii Apollo 11: Neil Armstrong, Michael Collins, Edwin Aldrin (de la stânga la dreapta)

APLICĂM

1. Identifică importanța marilor descoperiri geografice și a expedițiilor științifice.
2. Comentează afirmația lui Neil Armstrong despre călătoria pe Lună.
3. Prezintă un moment din istoria descoperirilor geografice și a expedițiilor științifice care te-a impresionat în mod deosebit. Argumentează.
4. Ce personalitate consideri că a avut o contribuție decisivă la progresul lumii? De ce?

PORTOFOLIU

- Selectează, din reviste de specialitate, enciclopedii sau de pe internet, informații despre călători celebri și marile lor descoperiri.
- Ordonează cronologic aceste informații și întocmește o fișă.

AM ÎNVĂȚAT!

- Marile descoperiri geografice au fost momente importante în istoria planetei.
- Călătorii și exploratorii au contribuit la cunoașterea lumii și la progresul omenirii.

IATĂ CÂT DE MULTE ȘTIM! RECAPITULARE

1. Indică, prin săgeți, succesiunea momentelor istorice ilustrate, plasându-le pe axa timpului.

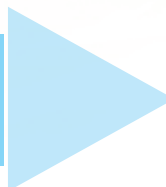

Epoca antică

Epoca medievală

Epoca modernă

Epoca contemporană

2. Notează, într-un tabel asemănător celui dat, anii de început și de sfârșit ai fiecărui secol.

Mileniul	I										II										III	
Secolul	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII	XIII	XIV	XV	XVI	XVII	XVIII	XIX	XX	XXI	XXII
Anii	1	101
	-	-
	100	200																				

3. Grupează, în tabelul dat, următoarele denumiri de izvoare istorice: *unelte, arme, scrisori, tratate, monede, cronici, ruine, inscripții, vase, documente, podoabe, acte comerciale.*

Izvoare scrise	
Izvoare nescrise	

4. Transcrie doar coloana care cuprinde denumiri ale unor instituții ce pot adăposti dovezi ale trecutului unei localități.

fabrică
muzeu
monument istoric
turnuri
atelier
porturi

mănăstire
cetate
magazin
șantier
dispensar

muzeu
arhiva școlii
primărie
casă memorială
biserică

5. Realizează corespondența dintre evenimentele ilustrate și denumirea actelor care le atestă.

certificat de
botez

diplomă de
absolvire

certificat de
naștere

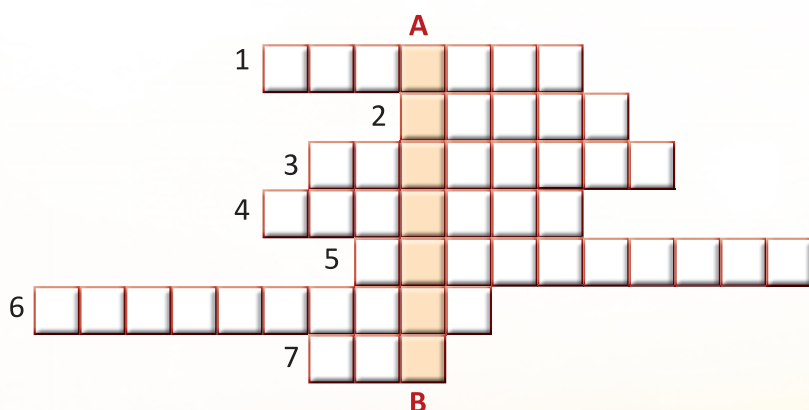
certificat de
căsătorie

- Numește și alte evenimente din viața unei familii.
- Precizează documentul care atestă fiecare eveniment.

6. Numește și descrie obiceiurile ilustrate, precizând ocazia cu care sunt practicate.

7. Rezolvă rebusul.

Orizontal

1. Grup de persoane bazat pe legături de sânge și de căsătorie
2. O sută de ani
3. Oameni care studiază istoria
4. Dovezi istorice
5. Știința care se ocupă cu ordonarea evenimentelor istorice
6. Lucrare care oferă informații despre mediul geografic și trecutul unei localități
7. Epocă

Vertical

A – B. Știința care se ocupă cu studiul evoluției societății omenеști, de la origini până în prezent

8. Observă harta.

- Numește popoarele vecine românilor.
- Precizează înaintașii acestor popoare.

9. Stabilește valoarea de adevăr a enunțurilor.

- Mediul geografic influențează viața membrilor unei comunități.
- Arborele genealogic oferă informații despre înaintașii și urmașii unei persoane.
- În zilele noastre, toți copiii se bucură de aceleași condiții de trai și de educație.
- Marile descoperiri geografice au dus la cunoașterea lumii și la progresul omenirii.
- Multe dintre popoarele contemporane s-au format la începutul Evului Mediu.

10. Transcrie doar varianta corectă de răspuns.

a) Comunitatea în care oamenii vorbesc aceeași limbă, locuiesc pe un teritoriu comun, au obiceiuri comune se numește:

- familie;
- localitate;
- popor.

b) Cristofor Columb a descoperit:

- India;
- America;
- Africa.

c) Zborul în Cosmos s-a produs în secolul:

- al XX-lea;
- al XIX-lea;
- al XXI-lea.

- Citește textul.

România pitorească

– fragment –

după Alexandru Vlahuță

...Tăcerea și pustietatea în care ne aflăm, văile prăpăstioase prin care am trecut, priveliștile uimitoare ș-atât de felurite ce ne-au alunecat pe dinaintea ochilor fac să ni se pară foarte depărtată lumea din care am plecat, ș-un sentiment de neliniște, de grijă, pare că-nvăluie dorul și nerăbdarea noastră de a ne vedea mai curând în Novaci.

Ne lăsăm deval pe făgașele puhoaielor, și după vro două ceasuri de scoborâș prin ponoare și desișuri, ce păreau că nu mai au sfârșit, sosim la obârșia Gilortului, sub Coasta Pietroasă, ș-o luăm oblu printre stânci, pe matca prăpăstioasă a râului.

Seara, târziu, ajungem osteniți în Novaci.

A doua zi, duminică, e horă mare. Ce chipuri rumene și frumoase au novăcenii și ce curat se poartă, și câtă cuviință e în vorba, în privirile, în mișcărilor lor! Pe aici n-au putut răzbate nici dresurile, nici stămburile orașelor. Cămășile albe, cusute cu arnici și cu fluturi, maramele de borangic, scurteicile-nflorite și sumeieșele cu ciucuri, vâlnicele de lână neagră, vârgate cu roșu, betele-nguste, cusute cu mărgelile, ițarii din dimie albă, toate țesute și lucrate-n casă. Și ce bine-l prinde pe român portul acesta al lui, așa de curat, așa de simplu și de frumos!

Nevestele se piaptână cu concii și se-mbrobodesc cu ștergare lungi. De obicei, ele nu joacă, ci stau deoparte, în picioare, și privesc. Fetele-și împletesc în cozi panglici și flori de câmp, la gât poartă șiraguri de mărgelile colorate, și la brâu busuioc, floarea dragostii.

În picioare, doi țărani tineri zic unul din scripcă și altul din cobză. În jurul lor, în roată largă, se mișcă încet, în dulce legănare, strămoșeasca horă, joc potolit, tacticos, în care se prind și oameni mai în vârstă, uneori moși cu barba albă, ca să-și mai aducă-aminte de când erau și ei tineri. La țară hora e temeiul jocului. Ea înfățișează, în închipuirea poporului, ca și în cântecele poezilor, împăcarea, frăția, unirea într-un singur cuget, e veche, de la întemeierea neamului nostru, ș-aceeași a rămas în toate părțile locuite de români. Celelalte jocuri (brâul, sârba, căzăceasca, țâitura, joiana, bătuta, învârtita, ca la Breaza ș.a.) se mai amestecă, se mai schimbă după locuri. Unele sunt vijelioase, cu mișcări repezi și smâncite, cu încleștări de brațe și-nvârtejiri amețitoare, ce parc-ar da să-nchipui o luptă, o răpire, o rupere de fugă.

Un farmec deosebit au „chiotele“ sau „strigătele“ pe cari le rostesc, în tactul jocului, cu glas tăragănat, jumătate vorbă, jumătate cântec, flăcăii cei mai deștepți din sat.

Munții Carpați

Hora de la Aninoasa
(pictură de Theodor Aman)

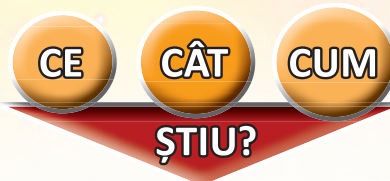
VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

1. Realizează o compunere despre o sărbătoare populară din localitatea ta, pornind de la fragmentul prezentat.

2. Selectează și citește, în clasă, fragmente dintr-o monografie a localității sau a zonei geografice în care trăiești.

Discutați despre particularitățile geografice, istorice, etnografice prezentate în această lucrare.

PROBĂ DE EVALUARE SUMATIVĂ

1. Completează enunțurile.

- ... este un grup bazat pe legături de sânge și de căsătorie.
- Momentul când s-a petrecut un eveniment în istorie se numește
- Grupul de oameni care au interese, mod de viață, credințe comune formează o

2. Numește tipul de izvor istoric din fiecare imagine.

3. Observă traseele indicate pe hartă. Precizează numele călătorului și destinația/scopul călătoriei.

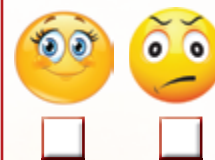
S	●		
B	●	●	
FB	●	●	●

- 1. ● → completarea corectă a unui enunț;
- 2. ● → denumirea corectă a unui tip de izvor istoric;
- 3. ● → precizarea numelui și a destinației unuia dintre traseele marcate pe hartă.

Autoevaluare

	1	2	3
S			
B			
FB			

Sunt:

UNITATEA 2

EPOCI ISTORICE. EVENIMENTE, PERSONALITĂȚI, LOCURI ISTORICE

Ce vom descoperi împreună?

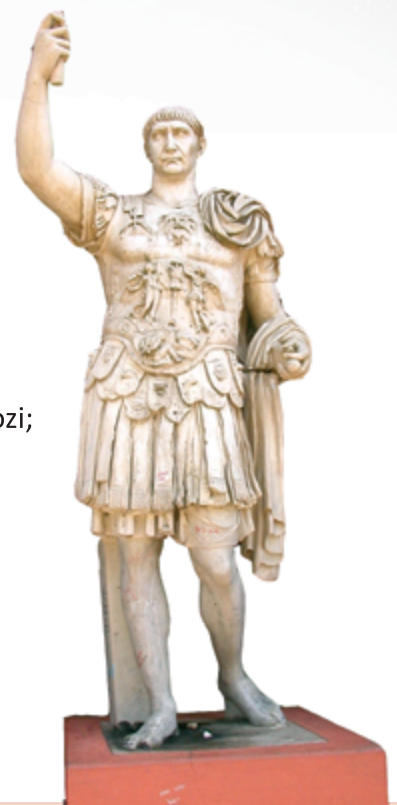
- Cine erau grecii și ce moștenire au lăsat omenirii?
- Cine erau dacii și romanii?
- Care au fost statele medievale românești și cine au fost întemeietorii acestora?
- Cine a fost Mircea cel Bătrân și cum a condus Țara Românească?
- Ce fapte de vitejie a săvârșit Vlad Țepeș?
- Care este contribuția lui Mihai Viteazul la istoria românilor?

Ce vom fi capabili să facem?

- să localizăm pe hartă locuri unde s-au petrecut evenimente istorice;
- să raportăm evenimentele la condițiile în care s-au petrecut;
- să caracterizăm personaje istorice pe baza dovezilor ce ilustrează faptele acestora;
- să plasăm în spațiu și timp faptele săvârșite de voievozi;
- să căutăm surse de informare despre o temă istorică pusă în discuție;
- să comentăm imagini;
- să realizăm portofolii pe teme istorice, folosind internetul și enciclopedii drept surse de informare;
- să redactăm texte sau compuneri în care să ne exprimăm atitudinea față de un eveniment;
- să povestim fapte istorice, utilizând termenii învățați;
- să dramatizăm legende istorice cunoscute.

Ce termeni istorici vom reține?

politeism, democrație, colonizare, romanizare, etnogeneză românească, provincie romană, imperiu, voievodat, cnezat, independență, unire politică, front antiotoman

UNITATEA 2 ANTICHITATEA

1. GRECII – PRIMA CIVILIZAȚIE A EUROPEI

ALBUM ISTORIC

ȘTIM!

- Grecii sunt locuitorii Greciei, o țară europeană cu ieșire largă la mare.

VREM SĂ ȘTIM!

- Cât de veche este civilizația greacă?
- Care erau modul de viață și ocupațiile grecilor?
- Ce obiceiuri sau sărbători aveau aceștia?
- În ce mod a influențat acest popor istoria omenirii?

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

1. Precizează caracteristicile reliefului din Grecia (*figurile 1-2*).
2. Privește *figurile 3-4* și descrie îmbrăcămintea:
 - unui soldat;
 - unei femei din Grecia antică.
3. Compară construcțiile din *figurile 5-6*.

Fig. 1 – Muntele Olimp – adăpostul zeilor

Fig. 2 – Țărm grecesc crestat de golfuri

Fig. 3 – Soldat grec

Fig. 4 – Femeie îmbrăcată în chiton

Fig. 5 – Templul Partenon din cetatea Atena – construcția sculptorului Fidias (sec. V î.Hr.)

Fig. 6 – Mormântul lui Agamemnon (cetatea Micene)

Fig. 9 – Amfiteatrul din Delfi

Fig. 10 – Așezările grecești de pe malul Mării Negre

Fig. 11 – Ruinele cetății Histria

CITIM ȘI REȚINEM

Elada, țara grecilor antici, sau **Grecia** (după romani) se întindea în sud-estul Europei, cuprinzând și insulele din Marea Egee și partea de vest a Asiei Mici. Era o țară muntoasă, având câmpii puține și neroditoare.

Locuitorii Eladei (elenii sau grecii) s-au așezat pe aceste teritorii în jurul anului 2000 î.Hr. Cultivau măslini și viță-de-vie și navigau pe mări, făcând comerț.

Vechii greci locuiau în cetăți (polisuri) cu organizare și conducere proprie. Cele mai puternice erau Atena și Sparta. În Atena, modul de organizare era democrația (puterea aparținea poporului).

Grecii erau politeiști, adică credeau în mai mulți zei, cel mai important fiind Zeus.

Fiecare cetate avea un zeu protector, în cinstea căruia se organizau, în spații special amenajate (fig. 9), serbări anuale sau o dată la patru ani (jocuri olimpice).

Grecii au contribuit la progresul lumii prin impresionanta lor cultură. Printre personalitățile culturii grecești se numără Herodot (părintele istoriei), Pitagora (părintele matematicii), Hipocrate (părintele medicinei).

Între secolele al VIII-lea și al VI-lea î.Hr., grecii au navigat pe mările învecinate, înființând cetăți (colonii). Acest fenomen de migrație este cunoscut ca **marea colonizare greacă**.

Pe țărmul Mării Negre (fig. 10) au fost ridicate cetățile Histria (fig. 11), Tomis (azi, Constanța) și Callatis (azi, Mangalia), care au devenit puternice centre economice.

Fig. 12 – Zeița Atena

APLICĂM

1. Localizează coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre, utilizând o hartă a României.
2. Citește textul și identifică produsele din coloniile de pe țărmul Mării Negre, care făceau comerț cu cetățile din Elada.

„Ținuturile pontice ne dau vite în număr mare [...]. Dintre articolele de lux, ne procură miere din belșug, ceară, pește sărat. În schimb, primesc ulei și tot felul de vinuri. Cu grâu facem schimb reciproc.”

Polibiu

3. Citește textul.

„Grecii credeau că zeii locuiesc în nori, deasupra muntelui Olimp. În orașul Olimpia, la fiecare patru ani, se țineau, în cinstea lui Zeus, Jocurile Olimpice. Probele includeau alergări, curse cu care, sărituri în lungime, aruncarea suliței și a discului, lupte. Învingătorii erau încoronați cu o ramură de măslin tăiată din arborele sacru.“

după Julie Ferris

- Ce credeau grecii despre zei?
- Ce probe includeau întrecerile Jocurilor Olimpice?
- Cum erau recompensați învingătorii?

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

Legendele Olimpului

– fragment –

după Alexandru Mitru

Feciorul cel mic al Reei, crescut în Creta, pe ascuns, era la vârsta bărbăției. Se povestește că, în vremea cât mai era încă micuț, un cârd de albe porumbițe zbura în fiecare zi pe țărmul marelui Ocean și-i aducea de-acolo-n ciocuri o hrană dulce, minunată, ce se chema ambrozie. Ambrozia – de zece ori mai dulce decât însăși mierea – era o hrană pentru zei.

Un vultur se-nălța, de-asemeni, în timpul nopții, pe un munte. Acolo, sub un stei uriaș, țâșnea din piatră un izvor. Dar nu era izvor cu apă, ci din adâncuri izbură o băutură fără seamăn, din care nu puteau sorbi decât zeii nemuritori. Și-i aducea această băutură – numită, tot de zei, nectar – lui Zeus, ca să se adape, în zorii fiecărei zile.

Mâncând ambrozia cea dulce, sorbind nectarul fermecat, Zeus s-a înălțat mai iute, a dobândit puteri cerești. Și, drept răsplată pentru vultur, Zeus, când a ajuns stăpân, l-a luat cu dânsul în Olimp. L-a pus chiar lângă tronul lui, să-i stea neconținut de veghe.

Pe gingașele porumbițe le-a hărăzit să fie simbol și al blândeții, și-al iubirii, să tragă carul din petale de albe flori de trandafir, al prea frumoasei Afrodita, mândra zeiță a iubirii, și să vestească primăvara prin gânguritul lor duios.

Însă toate aceste fapte Zeus le-a săvârșit pe urmă, când a ajuns și el stăpân. Deocamdată mai era în Creta și-avea cu totul alte gânduri...

Mama sa, Reea, îi spusese despre ciudata prevestire și de blestemul lui Uranus. Știa că nici bunica, Gheea, nu mai ținea cu zeul Cronos, cel care fără nicio milă își înghițise cinci copii.

„Uranus a rostit că una dintre odraslele lui Cronos o să pornească răzvrătirea, se frământa voinicul Zeus. Dar cine poate fi acela, dacă nu eu? Căci toți ceilalți se află-n pântecul cel negru al hulpavului nostru tată. Este neîndoios că soarta, Moira, neînduplecată, a hotărât că fapta asta eu trebuie s-o săvârșesc.“

Numai că Zeus știa bine că lângă Cronos sunt titanii. Ei îi juraseră credință, sprijin în orice-mprejurare.

Erau puternici fără seamăn și nu se-nfricoșau de nimeni.

PORTOFOLIU

- Citește *Peripețiile lui Ulise*, de Iulia Murnu, o repovestire pentru copii a *Odiseei* lui Homer.
- Notează informații despre:
 - calul troian;
 - călcâiul lui Ahile.

ȘTIAI CĂ...

...primele jocuri olimpice au avut loc în 776 î.Hr.?

...proba olimpică de Maraton datează din Antichitate, din anul 490 î.Hr., când atenienii i-au învins pe perși? Unul dintre soldați a alergat distanța dintre Maraton și Atena (42 km), a anunțat victoria și a murit.

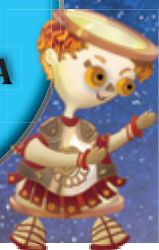

Fig. 13 – Vas grecesc ce ilustrează probele pentatlonului

AM ÎNVĂȚAT!

- Grecii reprezintă prima mare civilizație europeană, care a lăsat un model de organizare socială și politică (democrația) valabil și azi.
 - Prin cultura lor au contribuit la progresul lumii.
 - Coloniile grecești de pe țărmul Mării Negre au dus la înflorirea comerțului în spațiul autohton.

UNITATEA 2 ANTICHITATEA

2. DACII ȘI ROMANII. ÎNTEMEIEREA POPORULUI ROMÂN

ALBUM ISTORIC

ȘTIM!

- Dacii și romanii au fost strămoșii poporului nostru.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce teritorii stăpâneau dacii și romanii?
- Care au fost cei mai importanți conducători ai lor?
- Care era modul lor de viață?
- Cum a luat naștere poporul român și limba română?

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

1. Compară cele două monumente din capitala Daciei și din cea a Imperiului Roman (fig. 1-2).

2. Prezintă steagul de luptă al dacilor (fig. 3).

3. Explică semnificația amplasării statuii din figura 4 și în capitala României.

4. Descrie:

- înfățișarea celor doi conducători din figurile 5-6;
- portul fiecăruia.

Fig. 1 – Colosseumul din Roma – amfiteatru unde se desfășurau lupte cu gladiatori (80 d.Hr.)

Fig. 2 – Sanctuarul dacic din cetatea Sarmizegetusa (capitala Daciei)

Fig. 3 – Steagul de luptă al dacilor

Fig. 4 – Lupoanca hrănindu-i pe Romulus și Remus (legenda întemeierii Romei)

Fig. 5 – Decebal – rege al dacilor (87-106 d.Hr.)

Fig. 6 – Împăratul Traian (98-117 d.Hr.)

Fig. 7 – Dacia

LUCRĂM CU HARTA!

- Localizează:
 - Roma;
 - Sarmizegetusa.
- Numește:
 - mărele învecinate Peninsulei Italice;
 - vecinii Daciei.

Fig. 9 – Ruinele cetății dacice Costești-Blidaru

Fig. 8 – Imperiul Roman

REPERE CRONOLOGICE

sec. VIII î.Hr.	II î.Hr.	I î.Hr.	sec. I-II d.Hr.
• Întemeierea Romei 753 î.Hr.	• Cucerirea bazinului Mediteranei	• Domnia lui Burebista 82-44 î.Hr. • Domnia lui Iulius Cezar 48-44 î.Hr.	• Domnia lui Decebal 87-106 d.Hr. • Domnia lui Traian 98-117 d.Hr. • Războaiele daco-romane 101-102; 105-106 d.Hr.

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Geții locuiesc între fluviul Istros (Dunărea) și Pontus Euxinus (Marea Neagră).“

Tucidide

„Geții sunt cei mai viteji și mai drepti dintre traci.“

Herodot

„Întreaga Italie e o strălucită producătoare de hrană pentru cirezi și de roade ale pământului, fiecare regiune fiind frunțășă tot în alte și alte soiuri de produse.“

Strabon

CITIM ȘI REȚINEM

Așezare

Geții sau **dacii** făceau parte din neamul tracilor și locuiau pe teritoriul dintre Carpați, Dunăre și Marea Neagră. Țara lor se numea **Dacia** și avea capitala la **Sarmizegetusa**.

Romanii au trăit în Peninsula Italică, în cetatea **Roma**, în câmpia îngustă de pe malul Tibrului, numită Latium. Având o armată disciplinată, au cucerit mare parte din lumea antică, punând bazele **Imperiului Roman**. Vorbeau limba latină.

Mod de viață, ocupații, obiceiuri

Dacii se ocupau cu agricultura, creșterea animalelor, apicultura, minieritul (extrăgeau din munți aur, argint, sare), olăritul (*fig. 10*). Făceau comerț cu grecii și cu romanii.

Romanii se ocupau cu agricultura și creșterea animalelor, cu meșteșugurile și comerțul.

Atât dacii, cât și romanii erau **politeiști**. Zeul suprem al dacilor era Zamolxis. La nașterea unui copil, dacii îi deplângeau soarta care îl aștepta. Aduceau sacrificii în cinstea zeilor, ca să fie protejați și ca să le rodească pământul.

Împărații romani erau divinizați precum zeii. În cinstea lor se organizau ceremonii religioase și serbări (*fig. 11*).

Portul dacilor era asemănător cu cel al țăranilor noștri. Romanii purtau o mantie albă și umblau încălțați cu sandale.

Romanii au întemeiat cetăți-orașe, iar teritoriile cucerite le-au transformat în provincii. Au construit arcuri de triumf, temple, ferme, biblioteci, străzi pietruite, piețe publice.

Cucerirea Daciei de către romani

La cumpăna dintre cele două ere, contactele dintre daci și romani se intensifică. Bogățiile Daciei erau necesare romanilor. De asemenea, poziția geografică a Daciei devine un obstacol în calea extinderii Imperiului Roman.

În **101-102 d.Hr.** are loc primul război dintre daci și romani, care se încheie cu o pace. Condițiile acestei păci au fost încălcate și de daci, și de romani, ceea ce a dus la o nouă confruntare în **105-106 d.Hr.** În urma acesteia, dacii sunt înfrânți, iar regele Decebal își pune capăt zilelor, preferând o moarte demnă. Dacia devine provincie romană.

Poporul roman

Provincia Dacia a fost colonizată cu cetățeni romani. Capitala provinciei era **Ulpia Traiana Sarmizegetusa**. S-au construit și alte orașe (Apulum, Potaissa, Napoca), precum și drumuri.

Dacii au adoptat stilul de viață roman, obiceiurile, cultura și limba, care se vorbea în administrație, adică treptat au fost romanizați. Au avut loc căsătorii mixte, din care au rezultat daco-romani.

Romanizarea a continuat timp de câteva secole, pe teritoriile carpatodanubiano-pontice și în condițiile migrațiilor. Populațiile migratoare au fost asimilate de populația daco-romană. La sfârșitul secolului al VIII-lea d.Hr. se putea vorbi despre poporul român, vorbitor de limbă română, limbă de origine romană în care s-au păstrat cuvinte de origine dacică, dar și cuvinte din limbile populațiilor migratoare asimilate.

După recunoașterea creștinismului ca religie oficială (sec. al IV-lea d.Hr.) a Imperiului Roman, misionarii au răspândit credința și în provincia Dacia. Putem spune astfel că poporul român s-a născut creștin.

Procesul de formare a poporului român și a limbii române se numește **etnogeneza românească**.

Fig. 10 – Ceramică dacică

Fig. 11 – Lupte cu gladiatori (mozaic)

Fig. 12 – Piciorul podului de peste Dunăre pe care au trecut legiunile romane în 105 d.Hr., construit de Apolodor din Damasc

Fig. 13 – Columna lui Traian (detaliu)

APLICĂM

1. Precizează modul în care așezarea geografică a geto-dacilor a influențat ocupațiile și modul de viață al acestora.

2. Citește textul.

„Traian dădu lupta cu dacii, își văzu răniți mulți dintre ai săi și ucise mulți dușmani. Deoarece îi lipseau bandajele, se zice că nu și-a cruțat nici propriile veșminte, ci le-a tăiat fâșii. Apoi a poruncit să se ridice un altar soldaților căzuți în luptă și să li se aducă jertfă în fiecare an.“

Dio Cassius

- Explică atitudinea lui Traian față de soldații răniți.
- Identifică însemnătatea monumentelor ridicate în cinstea ostașilor căzuți, pentru urmașii neamului.

3. Observă diagrama din fig. 15. Compară contribuția fiecărei limbi la formarea limbii române.

Identifică ce reprezintă partea necolorată a diagramei.

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

În anul 1837, la Pietroasele, județul Buzău, a fost descoperit întâmplător tezaurul „Cloșca cu puii de aur“, alcătuit din 22 de piese (fig. 16-17) care cântăreau 40 de kilograme.

Era o mărturie a năvălirii hunilor în provincia Dacia, în secolul al IV-lea d.Hr.

La momentul descoperirii era cel mai prețios tezaur din lume. A fost expus la Expoziția Universală de la Paris, apoi la Londra.

Azi se găsește expus la Muzeul Național de Istorie a României.

Fig. 16 – Coș octogonal

Fig. 17 – Fibulă

PORTOFOLIUL

- Citește lectura „Decebal, eroul dacilor“, din volumul *Povestiri istorice*, de Dumitru Almaș.
- Realizează un desen care să-l înfățișeze pe Decebal, potrivit descrierii din lectură.

ȘTIAI CĂ...

...așezările întărite ale dacilor se numeau dave?

...Columna lui Traian, construită de Apolodor din Damasc, are o înălțime de 40 m, iar în soclul ei se găsește urna cu cenușa lui Traian?

Fig. 14 – Scenă de luptă de pe Columna lui Traian

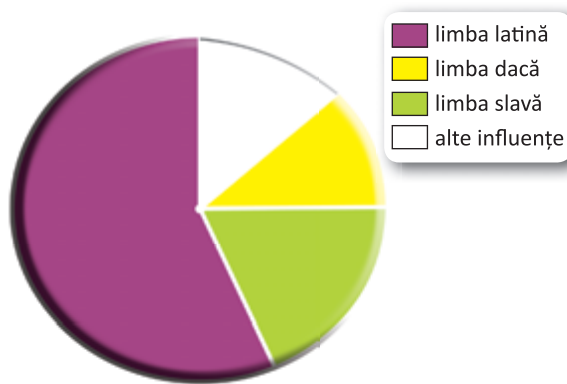

Fig. 15 – Componentele limbii române

AM ÎNVĂȚAT!

- Poporul român a luat naștere din conviețuirea dacilor cu romanii cuceritori, prin adoptarea stilului de viață, a obiceiurilor, a culturii și limbii acestora.
- S-a format pe teritoriul dintre Dunăre, Carpați și Marea Neagră, în decursul mai multor secole.
- La formarea poporului român și a limbii române au contribuit și populațiile migratoare asimilate.

UNITATEA 2

EPOCA MEDIEVALĂ

ȘTIM!

• La sfârșitul secolului al VIII-lea d.Hr. se încheie procesul de formare a poporului român și a limbii române.

VREM SĂ ȘTIM!

- Cum și-au orânduit viața românii?
- Cum s-au organizat din punct de vedere politic?
- Cine îi conducea?
- Cum s-au apărat împotriva valurilor de năvălitori?
- Ce mărturii ale faptelor lor s-au transmis?

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Tuhutum (căpetenie a ungarilor) a prins de veste că pământul «țării de dincolo de păduri» unde stăpânește un român, Gelu, e udat de cele mai bune râuri, că din nisipurile lor se culege aur, că de acolo se scoate sare și că românii nu au alte arme decât arcul și săgețile.

Atunci a început să-l frământa gândul de n-ar putea să o dobândească, pentru sine și urmașii săi.”

Anonymus

- Ce motive i-au determinat pe unguri să încerce cucerirea „țării de dincolo de păduri” (Transilvania)?

3. ÎNTEMEIETORII STATELOR MEDIEVALE ROMÂNEȘTI. GELU. DRAGOȘ. BASARAB

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Pecetea Moldovei cu cap de bour

Fig. 2 – Biserica lui Dragoș, de la Putna (Moldova)

Fig. 3 – Dragoș-Vodă și zimbrul (monument statuar de Ion Jalea)

Fig. 4 – Ruinele cetății Dăbâca, a lui Gelu Românelul, unul dintre voievozii din Transilvania

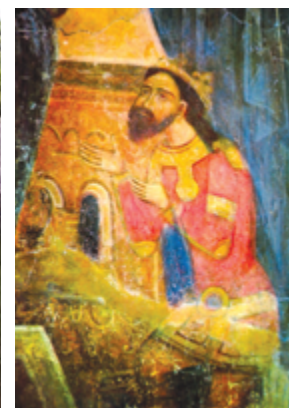

Fig. 5 – Basarab I – întemeietorul Țării Românești (pictură din Biserica Domnească de la Curtea de Argeș)

LUCRĂM CU HARTA!

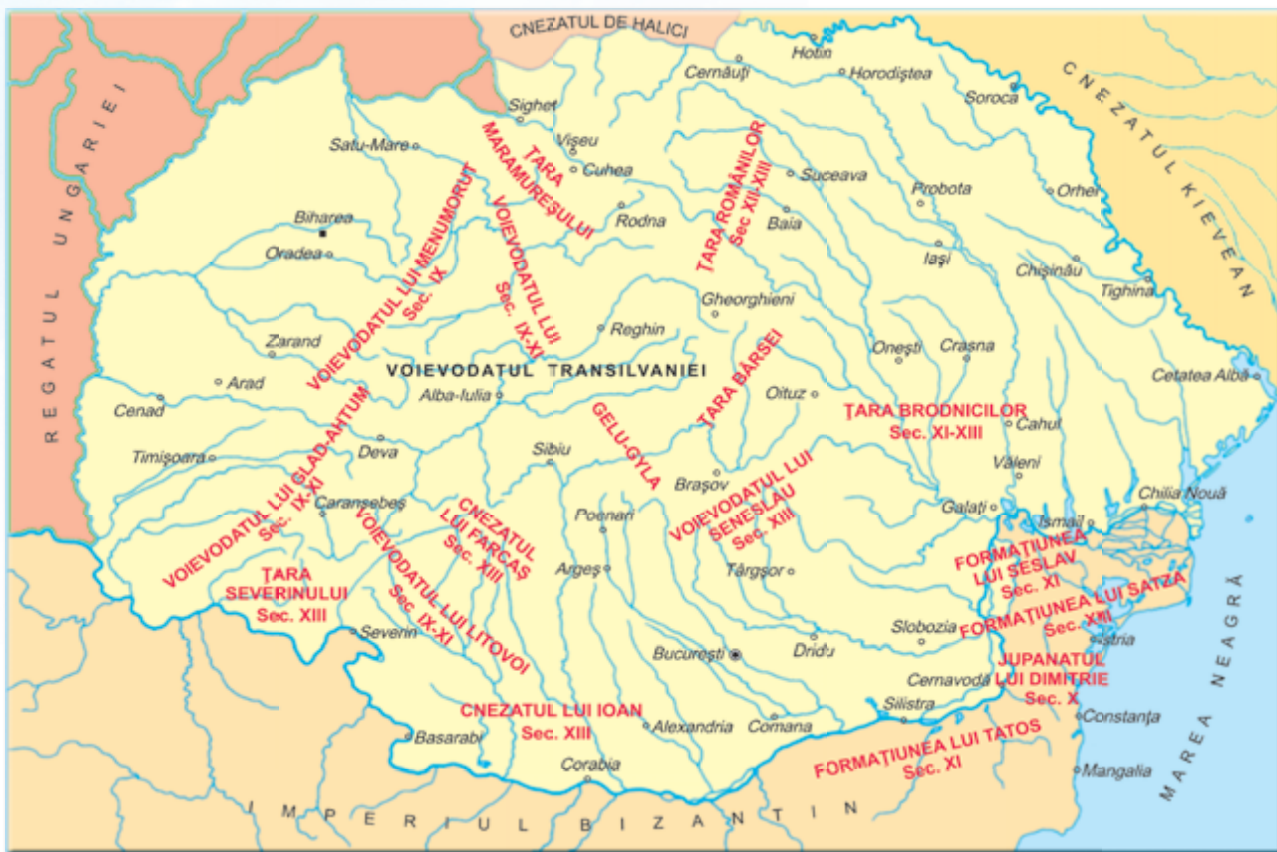

Fig. 6 – Formațiunile prestatale românești – sec. IX-XIII d.Hr.

- Identifică și numește cnezatele și voievodatele existente pe teritoriul țării noastre, la începutul epocii medievale.

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Umblând păstorii din Maramureș prin munți, au dat de o fiară ce se cheamă bour, au gonit-o până ce au scos-o la șes. Fiind obosită, au ucis-o la locul care se cheamă Boureni. Apoi i-au zis Moldova, după numele cățelei care a gonit fiara. Așisderea și țării i-au pus numele și l-au pus pe Dragoș mai marele lor.“

Grigore Ureche

- Care e semnificația capului de bour de pe pecetea Moldovei?
- De ce țara a fost numită Moldova?

Fig. 7 – Dragoș-Vodă la vânătoare (pictură de Constantin Lecca)

REPERE CRONOLOGICE

sec. IX	sec. X	sec. XIII	sec. XIV
<ul style="list-style-type: none"> • Voievodatele lui Gelu, Glad și Menumorut 	<ul style="list-style-type: none"> • Existența unor formațiuni statale în zona Dobrogei 	<ul style="list-style-type: none"> • Existența unor formațiuni statale în Muntenia 	<ul style="list-style-type: none"> • Lupta de la Posada (1330) • Marca întemeiată de Dragoș (1350) • Domnia lui Bogdan în Moldova (1359-1365)

CITIM ȘI REȚINEM

Românii au continuat să trăiască și să evolueze pe aceleași teritorii și în condițiile năvălirii populațiilor migratoare. Ei s-au organizat mai întâi în mici formațiuni numite **cnezate**, **voievodate**, **judete** sau **țări**. Acestea erau conduse de voievozi, cnezi sau juzi.

Treptat, aceste formațiuni s-au unit între ele pentru a se apăra de dușmani. Astfel s-au întemeiat **Transilvania**, **Țara Românească**, **Moldova** și **Dobrogea**.

Întemeierea Transilvaniei

În secolul al IV-lea, documentele vremii atestă existența voievodatelor lui Menumorut (pe Crișuri), Gelu Românul (pe Someșuri) și Glad (în Banat). Aceste voievodate au fost atacate de ungurii așezați în Panonia. Între secolele al X-lea și al XIII-lea, aceștia cuceresc Transilvania, păstrând ca formă de organizare voievodatul.

Pentru a-și menține stăpânirea asupra acestor teritorii, regii unguri le colonizează cu sași și secui. Transilvania devine astfel un loc de întâlnire a mai multor culturi și civilizații.

Întemeierea Țării Românești

În secolul al XIII-lea, în sudul țării sunt amintite, într-un document, voievodatele lui Litovoi și Seneslau și cnezatele lui Ioan și Farcaș. Acestea se unesc într-un singur stat sub conducerea lui Basarab I.

Statul se numea Țara Românească și și-a afirmat independența față de Regatul Ungariei prin lupta de la Posada, în 1330 (fig. 9).

Întemeierea Moldovei

În secolul al XIV-lea, regele Ungariei l-a trimis pe voievodul Dragoș, din Maramureș, dincolo de Carpați, pentru a stăvili năvălirile tătarilor. După înfrângerea tătarilor, Dragoș a rămas în acele locuri, întemeind un stat pe Valea Moldovei.

După moartea lui Dragoș, Bogdan, alt voievod din Maramureș, l-a alungat pe urmașul lui Dragoș, care era supus regelui Ungariei, și a întemeiat un stat independent căruia i-a spus Moldova, având capitala la Baia.

Întemeierea Dobrogei

Dobrogea s-a format ca stat în secolul al XIII-lea, prin unirea mai multor formațiuni existente între Dunăre și mare, cu scopul de a se apăra împotriva atacurilor turcilor. Printre conducători s-a aflat și Dobrotici, de la care provine numele statului.

Importanța întemeierii statelor medievale

Întemeierea statelor medievale românești a însemnat o perioadă de progres pentru români și de păstrare a ființei naționale.

Fig. 8 – Tezaurul de la Sânnicolau Mare, provenind din vremea voievodatului lui Glad

Fig. 9 – Lupta de la Posada (Cronica pictată de la Viena)

Fig. 10 – Biserica lui Bogdan din Rădăuți

APLICĂM

1. Găsește asemănări și deosebiri între condițiile întemeierii statelor medievale românești.

2. Descrie lupta de la Posada, cu ajutorul imaginii din *fig. 9* și al citatului:

„Mulțimea nenumărată a românilor, sus pe râpi, alergând în toate părțile, arunca săgeți asupra oastei ungurești [...]“

după Cronica pictată de la Viena

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

Citește textul cu creionul în mână, notându-ți în caiet informații semnificative.

Viteazul Gelu Românul

după Dumitru Almaș

Demult, demult de tot, în partea țării noastre care se numește Transilvania, trăia un voievod vestit. Se numea Gelu. Vecinii îi spuneau Gelu Românul. Era înalt, spătos, voinic și frumos. Voievodatul lui se întindea pe valea râului Someș, iar Gelu îl conducea cu multă pricepere. De aceea, românii îl iubeau ca pe un frate mai mare și ca pe un părinte...

Dar, aflând vecinii că voievodatul sau țara lui Gelu Românul ajunsese a fi bogată în roade, au venit asupra ei cu armele s-o cuprindă. Îl conducea un general de-al lor, pe nume Tuhutum.

Gelu s-a bătut strașnic, răpunând pe mulți dintre potrivnici. Văzându-se însă copleșit de mulțimea lor, a dat pinteni calului și a gonit cu mare repeziciune să se adăpostească în cetatea lui. Următorii au tras cu arcurile după dânsul. O săgeată s-a înfipt în trupul lui Gelu. Rănit, a căzut de pe cal. Îl ustura rana; simțea că moare; dar nu se văita. Dimpotrivă: și-a smuls săgeata din piept, a pus-o pe coarda arcului și a tras asupra lui Tuhutum, să-l răpună cu propria lui săgeată. L-a lovit, dar nu prea adânc, căci Gelu pierduse mult sânge și îi secaseră puterile. Ca să nu încapă în mâna biruitorului, Gelu a rugat calul să sape, cu copita, o groapă, să-l prindă cu dinții, să-l arunce în ea și să-l acopere cu pământ.

PORTOFOLIU

- Realizați o scurtă prezentare a cetăților medievale din zona în care locuiți, folosind internetul și enciclopedii în format electronic.

- Notați informații despre: prima atestare documentară; poziția geografică; tipul construcției; evenimente istorice asociate.

- Colecționați ilustrate, fotografii, pliante ale acestora.

PORTRET ISTORIC

- Citește versurile:

„Dragoș, mândru ca un soare,
A pornit la vânătoare,
Ghioaga și săgeata lui
Fac pustiul codrului.“
(versuri populare)

- Ce trăsături ale voievodului sunt evidențiate?

- Realizează o scurtă prezentare a voievodului, folosind informațiile din lecție.

CE PĂRERE AI...?

- Cum apreciezi hotărârea lui Gelu de a-și apăra țara?
- Ce fel de om era Tuhutum?
- Ce crezi despre legătura dintre Gelu și calul său?
- Argumentează fiecare răspuns.

ACTIVITATE ÎN PERECHI

- Formulați, în perechi, întrebări referitoare la textul citit, care să înceapă cu unul dintre cuvintele date.

- Repovestiți textul, folosind răspunsurile la întrebările formulate.

AM ÎNVĂȚAT!

- Între secolele al X-lea și al XIV-lea, pe teritoriul țării noastre, au fost întemeiate voievodatele Transilvaniei, Moldovei, Țării Românești, Dobrogei.

- Transilvania a fost supusă de unguri, celelalte voievodate luptând pentru menținerea independenței.

UNITATEA 2

EPOCA MEDIEVALĂ

ȘTIM!

- Mircea cel Bătrân a fost unul dintre domnitorii Țării Românești.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce teritoriu stăpânea Mircea cel Bătrân?
- Cum a organizat armata și apărarea țării?
- Cum a gospodărit țara?
- Ce lupte a dus și cu cine?
- Ce a lăsat domnitorul moștenire urmașilor săi?
- Observă și comentează imaginile de la Albumul istoric, figurile 1-5.

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Io Mircea, mare voievod și domn din mila și cu darul lui Dumnezeu, stăpânind și domnind peste toată Țara Ungro-Vlahiei și a părților de peste munți, încă și către părțile tătarești și Amlașului și Făgărașului herțeg și domnitor al Banatului Severinului și pe amândouă părțile pe toată Podunavia, încă până la Marea cea Mare și stăpânitor al cetății Dârstorului.“

*Titulatura lui
Mircea cel Bătrân*

- Ce teritoriu stăpânea domnul Țării Românești?

4. FIGURI LEGENDARE ALE ȚĂRII ROMÂNEȘTI MIRCEA CEL BĂTRÂN (1386-1418)

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Mircea cel Bătrân

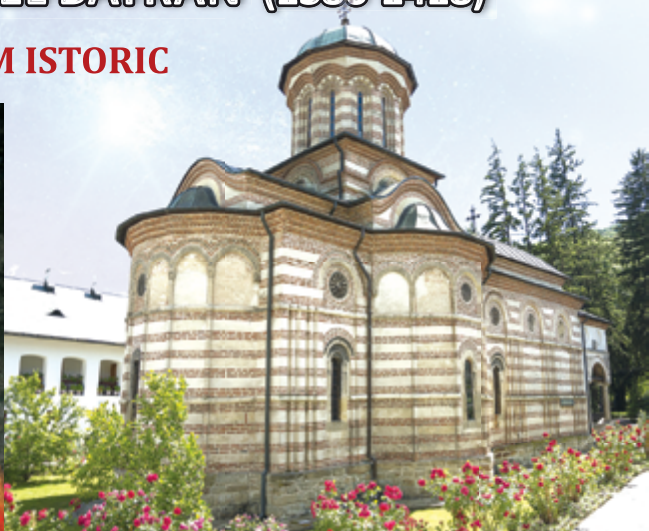

Fig. 2 – Mănăstirea Cozia –
ctitorie a lui Mircea cel Bătrân

Fig. 3 – Mormântul domnitorului

Fig. 4 – Ducat, monedă emisă
de Mircea cel Bătrân între
1415 și 1418

Fig. 5 – Cetatea de Scaun de la Târgoviște –
capitala Țării Românești în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân

LUCRĂM CU HARTA!

Fig. 6 – Țara Românească în timpul domniei lui Mircea cel Bătrân

Fig. 7 – Mircea cel Bătrân

- Trasează limitele Țării Românești sub conducerea lui Mircea cel Bătrân.
- Localizează Cetatea de Scaun a Țării Românești.
- Numește locurile unde s-au desfășurat bătălii.

REPERE CRONOLOGICE

sec. XIV	sec. XV
<ul style="list-style-type: none"> • Începutul domniei (1386) • Lupta de la Rovine (1395) • Lupta de la Nicopole (1396) 	<ul style="list-style-type: none"> • Cedarea Dobrogei Imperiului Otoman (1417) • Sfârșitul lui Mircea cel Bătrân (1418)

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Asupra acestui Mircea [...], Baiazid, trecând Istrul, mergea înainte robind țara. Dar Mircea, strângând oastea țării, nu și-a făcut planul să vină asupra lui să dea lupta, ci cu multă grijă și-a pus la adăpost femeile și copiii. După aceea se ținea și dânsul cu armata pe urma lui Baiazid prin pădurile de stejar ale țării, care sunt multe și acoperă în toate părțile țara, să nu fie ușor de umblat pentru dușmani și nici lesne de cucerit.”

Laonic Chalcocondil

- Ce strategie a adoptat Mircea cel Bătrân pentru a apăra țara?

Fig. 8 – Lupta de la Rovine

Fig. 9 – Lupta de la Nicopole
(pictură de Jean Froissart)

CITIM ȘI REȚINEM

La sfârșitul secolului al XIV-lea, o nouă primejdie amenința Europa: expansiunea Imperiului Otoman. În mai puțin de un secol, acest imperiu se întinse până în Asia și în sudul Europei până la Dunăre.

În Țara Românească, în anul 1386, era înscăunat ca domn Mircea cel Bătrân, unul dintre urmașii lui Basarab I.

Organizarea țării

În timpul domniei lui Mircea cel Bătrân, Țara Românească a cunoscut o perioadă de înflorire economică. S-au dezvoltat agricultura și mineritul, iar comerțul era prosper.

Domnitorul a zidit Cetatea de Scaun la Târgoviște. A organizat armata și a întărit cetățile de la Dunăre. A încheiat tratate de alianță cu regii Ungariei și Poloniei, pentru a primi ajutor în caz de primejdie.

Luptele pentru independență

Mircea cel Bătrân s-a confruntat cu otomanii în 1395, într-un loc mlăștinos, numit Rovine. Românii au învins, menținând independența țării (fig. 8).

În 1396, domnitorul participă la Cruciada antiotomană organizată de regele Ungariei. Lupta s-a dat la Nicopole (fig. 9), învingători fiind turcii.

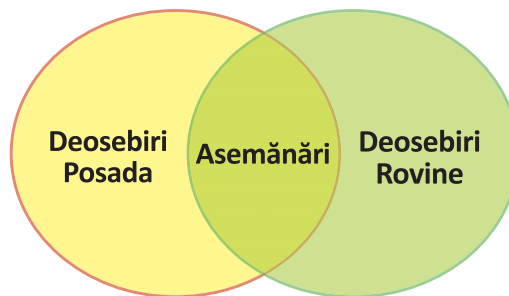
Spre sfârșitul domniei, acceptă să plătească tribut turcilor și cedează Dobrogea, cu condiția ca sultanul să nu se amestece în treburile țării.

Voievodul a murit în 1418, fiind înmormântat la Mănăstirea Cozia, ctitoria sa.

APLICĂM

1. Compară strategia de luptă a românilor la Rovine cu cea de la Posada.

- Completează diagrama dată.

2. Scrie cel puțin două argumente care să susțină afirmația unui cronicar despre Mircea cel Bătrân.

„Principe între creștini, cel mai viteaz și mai ager la minte“

Leunclavius

3. Realizează o compunere în care să illustrezi personalitatea domnitorului, pornind de la lectura de pe pagina alăturată.

VIZIONĂM, ÎNVĂȚĂM!

- Vizionați, în clasă, secvența luptei de la Rovine dintr-una din producțiile cinematografice românești despre Mircea cel Bătrân.

- Discutați secvențele, analizând:
 - succesiunea faptelor;
 - strategia de luptă;
 - dramatismul confruntării.

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

Mircea cel Mare

după Eusebiu Camilar

În anii amintiți, 1395, de la scuturarea frunzelor, puhoaiile otomane au trecut pe la Turnu și au prins a se revărsa în sus, spre Argeș. S-a încruntat pământul cu iarba, iar frunzele parcă s-au scuturat mai repede de vântul spaimei. Călărîmi nemaipomenite, duiumuri pedestre, care cu poveri, toți și toate urcau spre Argeș, și sub miile de mii de copite și de pași rămânea numai pulberea, și cerul se mohora mai tare, și vânturile se tânguiau, în timp ce clopotele Țării Românești s-auzeau de la Snagov la Olt. Obcinarii urcaseră tocmai la pasurile către țara românească de peste munți, și focurile de veste chemau pământul!

Călărînd în fruntea bulucurilor, Fulgerul știa din pățanii că nu-i bine să ticluiească dinainte planuri goale. Se temea de oastea Țării Românești, însă nu cât trebuia, și îl înfricoșau de-a binelea pădurile nepătrunse.

Ori dincotro se întorceau, iscoadele băteau din buze, căci nicăieri nu zăreau picior de om! Bei și pașale își dădeau cu părerea că Mircea a și trecut în țara românească de peste munți, să ceară ajutor lui Sigismund suzeranul, și de aceea toată Țara Românească tace mîlc... Ilderim-Fulgerul clătina din cap, a îndoială, și bine făcea... căci repede de tot și-a dat seama că se află prins la ceaunele râpilor.

Din față îl izbeau călăreții în frunte cu voievodul. Cotropitorul a poruncit bulucurilor să apuce la dreapta, însă s-au trezit în trăsnetele bolovanilor și parilor aruncați de pe creste; alți bolovani se prăbușeau din latura stîngă.

Ilderim-Fulgerul a dat poruncă de grabnică întoarcere, și atunci s-a întîmplat în oastea sa un amestec și un vîlmășag cumplit: coada bulucurilor s-a simțit deodată mușcată și împinsă înainte; capul întors înapoi se îngîrămea spre vîlmășagul cozii, și huia codrul Deliorman! Răcnete, strigăte, mugete, nechezături, totul se amesteca și din toate părțile zbîrnâiau săgețile, bufneau bolovanii; săbiile hăcuiau fără hodină și fără întrerupere, în timp ce mulțimea de dușmani se frămînta în loc, înnebunită de groază în codrii înfricoșați!

Ilderim-Fulgerul își croia cale înapoi, spre Dunăre! Oștenii din garda lui îi făceau loc cu iataganele, în timp ce din arbori, de pe dîmburi, din toate umbrele codrului, moartea țâșnea. Carele, vitele de povară, caii spahiilor, totul se răsturnase și se frămînta în mocirla pâraielor întunecoase și stropite de sânge. Parcă se scuturase întregul pământ românesc, cu codrii, cu fiarele, cu iarba, cu furtunile și vânturile, și toate se izbeau asupra năvălitorilor! Buciumele răsuna fără alin, și alte pâlcuri de pămînteni dădeau năvală din umbră.

Îi tremura barba de rușine. Iată! Învinsese țări după țări, împărații i se așternuseră la picioare, cu avuțiile, cu satele și cetățile, și acum pămîntenii Țării Românești îl căsăpiseră!

ACTIVITATE ÎN PERECHI

- Completați casetele pe baza instrucțiunilor și folosind informații din lecție.

Mircea cel Bătrîn

- însușiri ale domnitorului

- acțiuni de organizare a țării

- lupte pentru menținerea independenței țării

- Calculează perioada de domnie.

DRAMATIZARE

- Citiți, în clasă, poezia *Scrisoarea III*, de Mihai Eminescu.
- Dramatizați întîlnirea dintre Mircea și Baiazid.

ȘTIAI CĂ...

...în timpul domniei lui Mircea cel Bătrîn, Țara Românească a cunoscut cea mai mare întindere?

...Mănăstirea Cozia s-a numit la început Nucet, după numele muntelui din apropiere?

...sultanul turcilor, Baiazid, era supranumit Ilderim (Fulgerul)?

AM ÎNVĂȚAT!

- Mircea cel Bătrîn a fost unul dintre domnitorii Țării Românești, în epoca medievală.
- A fost unul dintre apărătorii creștinătății, oprind pericolul otoman la sud de Dunăre.

UNITATEA 2

EPOCA MEDIEVALĂ

ȘTIM!

- Vlad Țepeș era nepotul lui Mircea cel Bătrân.

VREM SĂ ȘTIM!

- Ce fel de om era Vlad Țepeș?
- Cum a apărut moștenirea primită de la bunicul său, Mircea cel Bătrân?
- La ce confruntări armate a participat?

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Vlad Țepeș

Fig. 2 – Vlad Țepeș și soții turci (pictură de Theodor Aman)

5. VLAD ȚEPEȘ (1456-1462)

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Așa de mult ura răul în țara sa că, dacă săvârșea cineva vreun rău, fie hoție sau tâlhărie, sau vreo minciună, sau nedreptate, acela nu era chip să rămână viu, fie că era boier, sau preot, ori călugăr, sau om de rând.”

după Povestiri slave

- Ce fărădelegi pedepsea Vlad Țepeș?
- Cum înfăptuia dreptatea voievodului?

CITIM ȘI REȚINEM

Vlad Țepeș a fost unul dintre urmașii lui Mircea cel Bătrân pe tronul Țării Românești. A avut trei domnii, în perioada 1456-1462.

A rămas în memoria poporului ca un domn care pedepsea nelegiuirile cu tragerea în țepă, de unde i s-a spus „Țepeș”.

Organizarea țării

Voievodul a făcut eforturi pentru a întări autoritatea domnească. A fost aspru cu boierii care îl contestau, încercând să le diminueze puterea. Era convins că, fără sprijinul poporului și fără o disciplină internă, nu se putea angaja în lupta cu turcii.

Fig. 3 – Castelul Bran

Foto: Cătălin Enache / Shutterstock.com

Luptele cu turcii

În 1462, Vlad Țepeș a respins campania otomană de cucerire a țării. A rămas faimos în istorie prin atacul de noapte al românilor în tabăra turcească de la Târgoviște (fig. 4).

Nemulțumită de cârmuirea lui Țepeș, o parte a boierimii l-a trădat, acesta fiind nevoit să se refugieze în Transilvania. Regele Ungariei l-a arestat sub pretext de trădare.

Din timpul domniei lui Vlad Țepeș datează prima atestare documentară a orașului București (1459).

Fig. 4 – Atacul de noapte (pictură de Theodor Aman)

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

Citiți fragmentul.

Vlad Țepeș

după Mihail Drumeș

Grea luptă duse Vlad împotriva tâlharilor atât de numeroși, că nu se mai puteau deosebi de oamenii cinstiți. Pe care-i prindea îi ardea de vii, le tăia capetele și de cele mai deseori îi trăgea în țeapă, ca să fie pildă hoților încă neprinși.

Pentru un ins, care furase o turtă de unt de la o femeie sărmană, împovărată de grija unei case cu cinci suflete, Vodă iscodi o pedeapsă potrivită, după ce omul, luat la rost, mărturisise hoția.

— Ca să fie aceasta pildă tuturor, poruncesc: să se ia zece ocale de unt din chelarul domnesc și să fie date acestei femei care crește și hrănește cinci copii, ce-mi vor fi cândva buni ostași. Și să se mai ia zece ocale, care să se topească, iar când o da untul în fier, să-mi legați pe acest tâlhar semeț și să turnați fierura pe el, până se va rumeni bine, ca o friptură de soi...

APLICĂM

1. Precizează secolul și țara în care a domnit Vlad Țepeș.
2. Discutați, în perechi, despre strategia de luptă a românilor, ilustrată în fragmentul dat.

„[...] Folosindu-se de veșmintele câtorva căpetenii turcești pe care le-a prins în amurg, a pătruns la începutul nopții cu o mare parte a trupelor în tabăra turcească și, alergând ca un fulger în toate direcțiile, a făcut măcel.“

Nicolae de Modrusa

CE PĂRERE AI...?

- ...despre modul în care domnitorul pedepsea nelegiuirile?
- Justifică răspunsul.

ȘTIAI CĂ...

...Vlad Țepeș a fost asociat cu personajul Dracula, denumire amintită în documentele vremii, pentru că tatăl său promisese „Ordinul dragonului“?

...fratele său, Radu cel Frumos, a ajutat la alungarea sa, pentru a fi el înscăunat domn?

AM ÎNVĂȚAT!

- Vlad Țepeș a fost un domn destoinic și aspru, care a încercat să mențină țara independentă și să supună boierimea autorității domnești.

Fig. 5 – Vlad Țepeș, statuie. Domnitorul a fost numit „Cavalerul Dreptății”, iar deviza lui era „Dreptate și Credință”.

UNITATEA 2

EPOCA MEDIEVALĂ

ȘTIM!

- Mihai Viteazul a fost domnul care a unit pentru prima dată Țările Române.

VREM SĂ ȘTIM!

- Cine a fost Mihai Viteazul?
- Cu cine a purtat lupte? De ce?
- Care era visul domnitorului?
- Cum a fost înfăptuit acest vis?
- Care au fost urmările acestui act istoric?

OBSERVĂM ȘI DESCOPERIM

- Descrie pecetea lui Mihai Viteazul.
- Ce reprezintă fiecare simbol de pe pecete?

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Io Mihail Voievod, cu mila lui Dumnezeu, domn al Țării Românești, al Ardealului și a toată Țara Moldovei“

*Titulatura
lui Mihai Viteazul*

6. MIHAI VITEAZUL (1593-1601)

ALBUM ISTORIC

Fig. 1 – Mihai Viteazul (pictură din Catedrala Ortodoxă – Alba Iulia)

Fig. 2 – Biserica Mihai-Vodă din București, ctitorie a domnitorului

Fig. 3 – Pecetea lui Mihai Viteazul

Fig. 4 – Mănăstirea Dealu adăpostește capul lui Mihai Viteazul

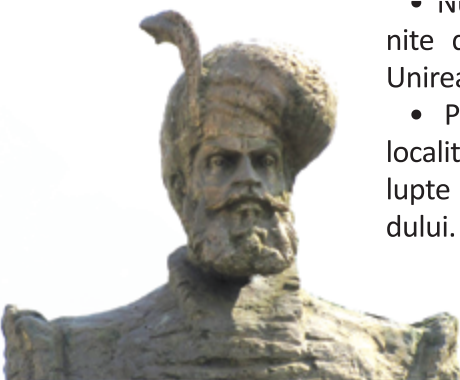

Fig. 5 – Statuia ecvestră a lui Mihai Viteazul, din Piața Universității din București

LUCRĂM CU HARTA!

Fig. 6 – Țările Române sub domnia lui Mihai Viteazul

- Numește teritoriile stăpânite de Mihai Viteazul după Unirea din 1600.
- Precizează numele unor localități unde s-au desfășurat lupte sub conducerea voievodului.

Fig. 7 – Mihai Viteazul, bust

REPERE CRONOLOGICE

sec. XVI	sec. XVII
<ul style="list-style-type: none"> • Începutul domniei lui Mihai Viteazul (1593) • Lupta de la Călugăreni (1595) • Lupta de la Șelimbăr (1599) • Alungarea lui Ieremia Movilă din Moldova (1600) 	<ul style="list-style-type: none"> • Uciderea lui Mihai Viteazul (1601)

AFLĂM DIN IZVOARELE ISTORICE

„Un bărbat ales, vestit și lăudat prin frumusețea trupului său, prin virtuțile lui mari și felurite, dragostea de patrie, îngăduitor către semenii, omenia către cei de jos, dreptate către toți deopotrivă, prin sinceritate, statornicie și dăruirea ce împodobeau mult lăudatul său caracter...”

Nicolae Bălcescu

- Grupează trăsăturile domnitorului ilustrate în fragment, într-un tabel asemănător celui dat.

Trăsături fizice	
Trăsături sufletești	

CITIM ȘI REȚINEM

Fig. 8 – Bătălia de la Călugăreni (pictură de Theodor Aman)

Fig. 9 – Intrarea lui Mihai Viteazul în Alba Iulia (pictură de D. Stoica)

În secolul al XVII-lea, Țările Române plăteau tribut turcilor. În centrul Europei se ridicase o altă putere care amenința să extindă dominația asupra Transilvaniei: Imperiul Habsburgic (austriac).

Începuturile domniei

În 1593, pe tronul Țării Românești ajunge domn Mihai Viteazul. El a refuzat să mai plătească tribut și a încheiat alianțe cu vecinii pentru a apăra țara.

Luptele antiotomane

Mihai Viteazul s-a confruntat cu turcii, obținând victorii asupra acestora la București, Giurgiu și Brăila.

Una dintre cele mai importante lupte s-a dat la Călugăreni, în 1595, într-un loc mlăștinos de pe malul Neajlovului. Învingându-i pe turci, Țara Românească și-a redobândit independența (fig. 8).

Înfăptuirea Unirii din 1600

Cea mai mare dorință a lui Mihai Viteazul a fost unirea tuturor românilor într-un singur stat puternic și independent.

În 1599, a trecut Carpații și l-a înfrânt, la Șelimbăr, pe principele Transilvaniei. Domnitorul a fost primit cu bucurie de locuitorii din Alba Iulia (fig. 9).

În 1600, a intrat în Moldova și l-a alungat pe Ieremia Movilă, care se închinase polonilor.

Astfel s-a înfăptuit prima unire politică a Țărilor Române.

Unirea nu a durat decât până în 1601, pentru că Mihai Viteazul a fost ucis mișelește pe Câmpia Turzii.

APLICĂM

1. Notează etapele înfăptuirii primei uniri a Țărilor Române. Plasează-le pe o axă a timpului.
2. Explică semnificația actului istoric din 1600.
3. Precizează motivele pentru care Mihai Viteazul a fost numit:

„Un atât de mare principe creștin [...], printre cei mai mărinimoși, mai viteji și mai înțelepți principii.“

Cronică italiană

CE PĂRERE AI...?

• ...despre sentimentele popoului ce reies din versurile:

„Auzit-ați de-un Mihai
Ce sare pe șapte cai
De strigă Stambulul vai?
El e domnul cel vestit
Care-n lume a venit
Pe luptat și biruit.“

(versuri populare)

Fig. 10 – Intrarea lui Mihai Viteazul în Brașov (pictură de V. Wieniawa Bledowski)

VREM SĂ ȘTIM MAI MULT!

Mihai și călăul

după Boris Crăciun

Pe când domn al Munteniei era Petru Cercel, fratele său, Mihai devenise ispravnic în Mehedinți și apoi ban al Craiovei. Așa de vrednic era Banul Mihai, încât, și după înlocuirea lui Petru Cercel de la domnie cu Alexandru Bogdan, rămase în scaunul Băniei. Era un drept cârmuitor și judecător, iar pe turci nu-i lăsa să jefuiască peste Dunăre. Poporul îl iubea.

Când află Vodă Alexandru (numit apoi cel Rău) de iubirea tuturor față de Mihai, se temu să nu-i ia tronul. Însenă o jalbă pe care ar fi trimis-o banul Mihai turcilor și porunci:

— Să fie prins și adus la București, pentru judecată și osândă! Să i se taie capul, în fața mulțimii, pentru trădare!

Banul Mihai, legat în lanțuri, mergea spre eșafod. Trecând spre București pe lângă o biserică, osânditul ceru să intre înăuntru, ca să se spovedească lui Dumnezeu înainte de moarte. În biserică s-a rugat la icoana Sfântului Nicolae.

— N-am trădat, Doamne! șopti el. N-am făcut nicio jalbă...

Când ajunse la eșafod, se sui curajos. Nu plângea, nu se văita. Numai se uita crunt la călău, care-l privea trăsniț.

Mihai își așază capul pe butuc. În acea clipă, călăul aruncă securea din mână și țipă:

— Nu pot să-lucid pe acest om! Nu pot să-lucid!

Călăul recunoscuse în Mihai pe omul care-l scăpase odată de la moarte și nu putea să-l omoare pe binefăcătorul său. El o rupse la fugă prin mulțime.

Toată lumea, boieri și orășeni, văzuse în întâmplare mâna lui Dumnezeu, care știa că banul Mihai nu era vinovat de trădare.

— Trăiască Banul Mihai! Să fie iertat! strigau toți, ducându-l cu alai la Curtea domnească și cerând lui Vodă Alexandru să-l elibereze.

Mai de voie, mai de nevoie, domnitorul îl iertă și-l trimise din nou ban al Craiovei.

Când deveni, mai târziu, domnul țării, Mihai a poruncit să se înalțe o biserică măreață la București, în amintirea acelei întâmplări.

ACTIVITATE ÎN ECHIPĂ

- Lucrați împărțiți în patru echipe.
- Fiecare echipă completează câte un cadran.

Motivează atitudinea călăului față de banul Mihai.

Identifică calitățile domnitorului.

Justifică înălțarea bisericii pe Dealul lui Mihai-Vodă.

Realizează un portret al domnitorului.

Fig. 11 – Asasinarea lui Mihai Viteazul (gravură)

ȘTIAI CĂ...

...în timpul campaniei antiotomane din 1595, Bucureștiul a ars aproape în întregime?

...trupul lui Mihai Viteazul se află într-un loc necunoscut, în pământul Transilvaniei?

...la Șelimbăr se află o troiță comemorativă pe locul bătăliei din 1599?

VIZIONĂM, ÎNVĂȚĂM!

- Vizionați un film care înfățișează personalitatea lui Mihai Viteazul.
- Discutați despre evenimentele ilustrate.

Fig. 12 – Oastea lui Mihai Viteazul (pictură de Gheorghe Tătărescu)

AM ÎNVĂȚAT!

- Unirea politică a Țărilor Române în 1600, sub Mihai Viteazul, este cea mai strălucită pagină de istorie a românilor în epoca medievală.

IATĂ CÂT DE MULTE ȘTIM! RECAPITULARE

1. Ordonează cronologic următoarele evenimente ilustrate.

• Plasează-le pe o axă a timpului.

2. Stabilește valoarea de adevăr a enunțurilor date.

- Întemeietorul Țării Românești a fost Basarab I.
- După cucerirea Transilvaniei, ungurii au părăsit voievodatul.
- Cea mai importantă luptă antiotomană din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân a fost la Rovine, în 1395.
- Mihai Viteazul a realizat prima unire a Țărilor Române.
- Vlad Țepeș era fiul lui Mircea cel Bătrân.
- Bogdan a desăvârșit întemeierea statului medieval Moldova.

3. Realizează corespondența dintre ctitoriile ilustrate și numele ctitorilor.

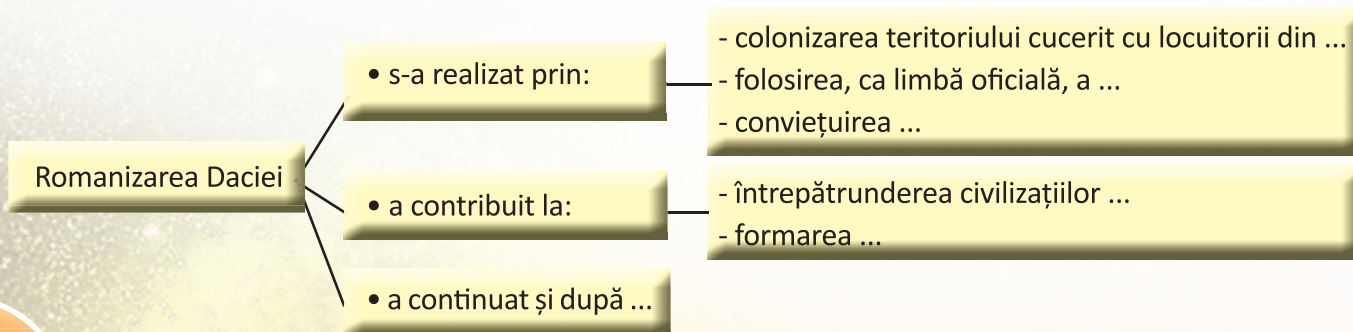

Mircea cel Bătrân

Traian

Bogdan

4. Transcrie schema pe caiet, apoi completează enunțurile.

5. Numește civilizația căreia îi aparțin mărturiile istorice ilustrate.

6. Observă harta.

- Menționează:
 - numele unor colonii grecești de pe țărmul Mării Negre;
 - numele unor așezări fortificate geto-dacice.
- Identifică denumirile moștenite din limba dacă a trei râuri din România.
- Ce dovedește păstrarea acestor denumiri?

7. Construiește un rebus în care să folosești cuvintele:

imperiu

cetate

templu

independență

romanizare

voievodat

domn

8. Citește textul.

„De la cucerirea Daciei de către romani până la întemeierea celor dintâi voievodate române se scurseră pe lung firul timpului mai bine de o mie de ani.

În aceste zece veacuri ale trecutului depărtat se plămădi poporul românesc prin amestecul romanilor cu băștinașii daci. Această zămislire nu se făcu în tihnă, căci, începând cu veacul al IV-lea, nenumărate seminții barbare din răsăritul depărtat trecură pe-aici valuri-valuri, ca peste o statuie de piatră. Ostrogoți, sarmați, roxolani, vizigoți, avari, huni și alte felurite neamuri asiatice lăsară în urmă jale și moarte, dar și unele semne [...].

Amestecându-se oștenii cu băștinașii, dacii luară obiceiurile romanilor și romanii pe cele ale dacilor și iaca că, din veac în veac, ieși un neam nou, al nostru, al românilor.”

Mihail Drumeș – Povestea neamului românesc

- Transcrie informațiile care arată **unde, când și cum** s-a format poporul român.
- Numește populațiile migratoare amintite în text.
- Dă exemple de „semne” pe care le-au lăsat populațiile migratoare la trecerea lor peste aceste teritorii.

9. Observă harta.

- Numește cele trei Țări Române.
- Localizează: capitala Țării Românești în timpul lui Mircea cel Bătrân; capitala Moldovei în timpul lui Bogdan; orașul transilvănean în care a intrat Mihai Viteazul după lupta de la Șelimbăr.

10. Descrie, într-un scurt text, una dintre luptele românilor pentru independență.

Precizează: anul și locul desfășurării luptei; conducătorul oastei române; strategia de luptă a românilor; caracteristicile geografice ale locului bătăliei; rezultatul luptei și urmările acesteia.

- Se formează echipe de câte cinci elevi.

1. Adevărat sau fals?

O echipă formulează enunțurile, celelalte echipe răspund.

Se notează răspunsurile corecte.

Câștigă echipa care acumulează mai multe puncte.

<i>Exemple:</i>	Grecii se numeau și eleni.	Adevărat!
	Roma aparține Greciei.	Fals!
	Strămoșii noștri sunt dacii și romanii.	Adevărat!

2. Descoperă cuvintele!

Învățătorul va scrie, pe fișe, șiruri de cuvinte și va formula sarcinile.

Pentru fiecare rezolvare corectă și completă se vor acorda zece puncte.

Echipa care nu descoperă toate cuvintele indicate va fi depunctată.

Va câștiga echipa cu punctajul cel mai mare.

Exemple:

- Descoperă cuvintele de origine latină din enumerarea:

moș, om, patrie, pirați, câmp, varză, brad, aprig, timp, înger, răbdare, pâine, plug, frate, căciulă, gâscă.

(Procedează la fel și pentru cuvintele de origine slavă sau dacă.)

- Descoperă cuvintele care denumesc tipuri de construcții romane din enumerarea:

castru;	bordei;	bazilică;	apeduct;	vatră;
temple;	săteni;	băi publice;	amfiteatru	etc.

3. Ce știi despre...?

Fiecare echipă își alege un reprezentant.

Într-un săculeț, învățătorul va introduce jetoane cu numele unor localități, monumente, tezaure etc. legate de perioada istorică studiată.

Reprezentantul echipei extrage un jeton și anunță denumirea înscrisă pe acesta.

Membrii echipei vor formula câte un enunț legat de denumirea de pe jeton.

Exemple:

- Sarmizegetusa:

- capitala Daciei, sub conducerea lui Burebista și Decebal;
- cetate cu ziduri groase și valuri de pământ;
- avea un sanctuar și un disc solar;
- aici s-a dat lupta hotărâtoare pentru cucerirea Daciei.

- Roma;
- Columna lui Traian;
- Cloșca cu pui de aur etc.

Iulius Cezar, primul împărat al Imperiului Roman (48-44 î.Hr.)

- Colectivul de elevi se organizează în echipe.

4. Despre cine s-a spus că era...?

Învățătorul pregătește pe fișe citate (cunoscute de elevi) despre personalități din epoca medievală. Fiecare echipă va trebui să recunoască personajul. Un răspuns corect aduce echipei zece puncte.

Exemplu:

„...principe între creștini, cel mai viteaz și mai ager la minte“
(Mircea cel Bătrân)

5. Alfabetul istoric

Învățătorul va indica litera de început a termenilor istorici pe care îi va denumi fiecare echipă. Denumirea unui termen se notează cu cinci puncte. Câștigă echipa care ajunge cel mai repede la o sută de puncte.

Exemplu:

C cneaz, Călugăreni, castru, colonizare, cronologie, cronică, columnă, cetate, Cozia etc.

6. Săculețul cu surprize

Se vor pregăti în prealabil texte lacunare cu conținut istoric. Într-un săculeț se vor introduce jetoane pe care vor fi scrise date istorice, nume de domnitori sau localități, termeni istorici.

Fiecare echipă va avea sarcina de a alege răspunsurile corecte și de a le potrivi pe planșă (fișă), într-un conținut.

Orice alegere corectă va fi notată cu zece puncte.

Exemplu:

În anul ..., Mihai Viteazul și-a așezat oastea pe malul ..., într-o luncă

Oastea sa a stat ascunsă după

Când armata ... condusă de ... a ajuns în apropiere, oastea românească s-a năpustit asupra
Turcii ... între ei.

mlăștinoasă

dușmanilor

pădure

Sinan-Pașa

s-au măcelărit

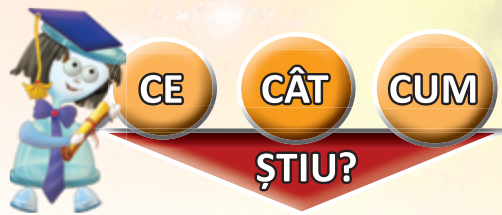
Neajlovului

otomană

1595

Solii turci aduc daruri lui Mihai Viteazul
(pictură de Theodor Aman)

PROBĂ DE EVALUARE SUMATIVĂ (1)

1. Ordonează cronologic următoarele evenimente:

- cucerirea Daciei de către romani; ● așezarea grecilor în Elada; ● întemeierea statelor medievale românești.

2. Stabilește corespondența dintre imagini și denumirile orașelor cărora le aparțin.

Sarmizegetusa

Atena

Roma

3. Observă harta de mai jos.

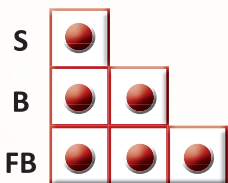
Numește:

- provincia hașurată;
- capitala acestei provincii;
- locuitorii teritoriului colorat.

4. Alege varianta corectă.

- Forma de organizare socială și politică creată de vechii greci se numește:
 - a) regat;
 - b) democrație;
 - c) republică.
- Țara Românească a avut cea mai mare întindere în timpul domniei lui:
 - a) Mircea cel Bătrân;
 - b) Vlad Țepeș;
 - c) Mihai Viteazul.
- Geto-dacii făceau parte din neamul:
 - a) tracilor;
 - b) inzilor;
 - c) grecilor.

5. Formulează câte un enunț cu conținut istoric, folosind termenii: ● imperiu, ● coloniști, ● romanizarea.

1. ● → plasarea corectă în timp a unui eveniment;
2. ● → stabilirea unei corespondențe între imagine și cetate/oraș;
3. ● → rezolvarea unei cerințe;
4. ● → identificarea unei variante corecte de răspuns;
5. ● → utilizarea corectă într-un enunț a termenului dat.

Autoevaluare

	1	2	3	4	5
S					
B					
FB					

Sunt:

PROBĂ DE EVALUARE SUMATIVĂ (2)

CE

CÂT

CUM

ȘTIU?

1. Realizează corespondența între numele statului medieval și cel al întemeietorului acestuia.

☐ Țara Românească	☐ Dobrotici
☐ Moldova	☐ Bogdan
☐ Dobrogea	☐ Basarab I
	☐ Gelu Românul

2. Ordonează cronologic domniile voievozilor din imaginile de mai jos.

3. Realizează corespondența între numele domnitorului și una dintre luptele pentru independența țării, date sub conducerea sa.

Mihai Viteazul

Basarab I

Mircea cel Bătrân

Rovine

Posada

Călugăreni

4. Completează spațiile libere:

- Încă de la întemeiere, Țările Române au încercat să-și păstreze ...
 - După ocuparea Transilvaniei de către ..., aceste teritorii au fost colonizate cu sași și secui.
- În timpul domniei lui ..., Țara Românească a avut cea mai mare întindere.
 - În anul ..., Mihai Viteazul a unit cele trei Țări Române.
- Dacia a fost cucerită de romani în anul 106 d.Hr. și a fost transformată în
 - Grecii au înființat, pe țărmul Mării Negre, coloniile

5. Formulează câte un enunț cu conținut istoric, folosind termenii: voievodat, independență, democrație.

S	☐		
B	☐	☐	
FB	☐	☐	☐

1. → identificarea unei corespondențe corecte;
2. → plasarea corectă în timp a domniei unuia dintre voievozi;
3. → o asociere corectă;
4. → completarea corectă a două enunțuri;
5. → utilizarea corectă într-un enunț a termenului dat.

Autoevaluare

	1	2	3	4	5
S					
B					
FB					

Sunt:

☐	☐
--------------------------	--------------------------

DICTIONAR

A

amfiteatru = (la greci și la romani) construcție destinată jocurilor publice, de formă circulară sau ovală, având în mijloc o arenă înconjurată de locurile pentru spectatori, așezate în trepte

apeduct = sistem de conducte prin care trece apa de la punctul de captare la cel de folosire

arbore genealogic = reprezentare grafică (de obicei sub forma unui copac cu ramuri), înfățișând gradul de înrudire a membrilor unei familii

arheologie = știință care studiază trecutul omenirii pe baza interpretării urmelor materiale păstrate

B

basorelief = sculptură în care formele sau figurile sunt scoase puțin în evidență față de fundal

biospeologie = ramură a biologiei care se ocupă cu studiul animalelor și al plantelor din peșteri

C

castru = tabără romană întărită, construită din pământ sau piatră

catolicism = ramură a creștinismului, având o organizație bisericească în fruntea căreia se află Papa de la Roma

chiton = tunică purtată în Antichitate de greci, prinsă pe umărul stâng cu o agrafă și strânsă în talie cu un cordon

colonie = (în Antichitate) cetate sau oraș întemeiat de greci sau de alte popoare pe teritorii străine, în scopuri comerciale sau strategice

colonizare = populare a unui anumit teritoriu cu oameni aduși din alte regiuni

comunitate = grup de oameni cu interese, credințe sau norme de viață comune; totalitatea locuitorilor unei localități, ai unei țări etc.

creștinism = religie la baza căreia se află credința în persoana și învățăturile lui Iisus Hristos

cronologie = disciplină care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor istorice; succesiune în timp a evenimentelor istorice

cruciadă = (în Evul Mediu) expediție militară împotriva unor eretici sau a adepților altor religii

D

democrație = formă de organizare și de conducere a unei societăți, în care puterea aparține poporului

E

ecvestru = (despre statui) care reprezintă o persoană călare

eră = perioadă istorică ce începe cu data unui anumit eveniment sau fapt, real sau legendar, de la care se pornește numărătoarea anilor; epocă

etnogeneză = proces de formare a unui popor

F

fibulă = agrafă ornamentală de metal, folosită în Antichitate pentru a încheia o haină

for = piață publică în Roma antică, unde se făcea comerț, se țineau întruniri politice, se judecau procese etc.

G

gladiator = (în Roma antică) sclav sau prizonier de război care se lupta în arenă cu un alt luptător sau cu fiare sălbatice

gravură = lucrare artistică în care imaginea este obținută prin reproducerea după o placă pe a cărei suprafață a fost trasat sau gravat desenul, în adâncime sau în relief

I

independentă = situația unei țări care își rezolvă singură problemele de politică internă și externă

inscripție = text gravat sau sculptat în piatră, metal sau lemn cu scopul de a păstra amintirea unei persoane sau a unui eveniment

islamism = religie răspândită în Asia și Africa, întemeiată de profetul Mahomed și bazată pe învățăturile Coranului

L

legiune = unitate militară formată din cetățeni romani

M

marcă = formă de organizare a unei așezări cu rol de apărare la hotarul unui regat

minoritate națională = grup de oameni de aceeași limbă și origine care locuiește pe teritoriul unui stat național

misionar = persoană care răspândește o credință religioasă

monografie = studiu științific amplu asupra unui subiect

mozaic = lucrare decorativă care constă în îmbinarea unor mici bucăți de piatră, marmură etc. de diferite culori, lipite între ele

O

ofrandă = jertfă sau dar adus unei divinități (zeu)

P

pecete = placă de metal pe care sunt gravate în relief embleme și inscripții și care se aplică pe documente; sigiliu

polis = (în Grecia antică) oraș-stat, cetate întărită

popor = totalitatea locuitorilor unei țări

provincie (romană) = teritoriu cucerit de romani, supus legilor și organizării romane

R

religie politeistă = religia care recunoaște existența mai multor divinități

romanizare = proces prin care o populație cucerită de Imperiul Roman preia de la acesta tradițiile, obiceiurile, credința și limba

S

sanctuar = loc considerat sfânt, altar

spătar = (în Evul Mediu) funcție la curtea domnească; dregător care purta la festivități sabia și buzduganul domnitorului, iar mai târziu avea comanda cavaleriei

T

templu = clădire cu caracter religios, închinată zeilor

termă = baie publică

tibetologie = studiul lucrurilor legate de Tibet, incluzând istoria, religia, limba, cultura și politica sa

tribut = obligație în bani sau în bunuri pe care o putere cuceritoare o impunea unui popor învins și care se plătea la date fixe

V

veac = interval de timp de o sută de ani; secol

vlahi = nume dat românilor de către alte popoare, în Evul Mediu

LECTURI SUPLIMENTARE RECOMANDATE

1. Dumitru Almaș – din volumul *Povestiri istorice*
 - „Decebal, eroul dacilor”
 - „Basarab Voievod, eroul de la Posada”
 - „Dragoș, cel mândru ca soarele”
 - „Banul Mihai și călăul”
2. Mihail Drumeș – din volumul *Povestea neamului românesc*
 - „Dragoș și Bogdan”
 - „Mircea cel Bătrân”
 - „Vlad Țepeș”
3. Petru Demetru Popescu – din volumul *Legende și povestiri istorice*
 - „Decebal și Traian”
 - „Sus, pe creste, la Posada”
 - „Mândricel”
4. Eusebiu Camilar – din volumul *Povestiri istorice*
 - „Mircea cel Mare”
 - „Zimbrul”
 - „Vulturii de pe cele șapte coline”
5. Alexandru Mitru – din *Legendele Olimpului*, volumul I – Zeii
 - „Zeus”
 - „Zeii Olimpului”

Zeus, conducătorul zeilor
de pe Muntele Olimp